ΚΑΛΛΙΟΠΗΣ ΜΙΛΤ. ΓΙΑΝΝΟΥΛΙΔΟΥ

Α-ΣΑ-ΣΑ-ΡΑ ἢ Α-ΚΑ-ΚΑ-ΛΑ (Λ)ΛΙΣ;

Centum καὶ šatem ἐν τῇ γραμμικῇ Α.

Κεφ. Α: Διττὴ πληροφορία περὶ γραφῆς:

Τὸ πρόβλημα τῆς γραφῆς «αἰωνίως ὁμιλούσης φωνῆς» κατὰ τὸν Πλάτωνα, (Φίληβος 24) ἀπησχόλησεν ἤδη εὐρύτατα τοὺς ἀρχαίους μας προγόνους. Εἰς τὴν πληθὺν τῶν παραδόσεων περὶ προελεύσεώς της ἐπὶ κατῳκημένου ὑπὸ Ἑλλήνων νῦν ἐδάφους, ταυτίζονται δύο πληροφορίαι. Αὗται ὁμιλοῦν περὶ εὑρέσεως τῶν γραμμάτων ἐν Κρήτῃ: «Δοσιάδης [1] δὲ ἐν Κρήτῃ φησὶν εὑρεθῆναι αὐτὰ» (τὰ γράμματα) κατὰ τὰς Σχόλια εἰς τὴν Γραμματικὴν τέχνην τοῦ Διονυσίου τοῦ Θρᾳκός [2]. Πρβλ. καὶ τὰ Anecdota Graeca τοῦ Imm. Bekkeri [3]. Κατὰ τὴν ἑτέραν παράδοσιν «Φοινίκεια δὲ τὰ γράμματα ἐλέγοντο» «Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Ῥόδιος ἀπὸ Φοίνικος τοῦ Προνάπου καὶ Εὐρώπης, εὑρόντος αὐτὰ ἐν Κρήτῃ, ὃν ἀπέκτεινε Ῥαδάμανθυς φθονήσας».

Κατὰ τὴν L. H. Jeffery [4] ἡ ἀξίωσις τοῦ Κρητὸς Δοσιάδου περὶ ἐπινοήσεως τῆς γραφῆς ἐν Κρήτῃ δύναται νὰ προῆλθεν ἐκ τυχαίας ἀνακαλύψεως πινακίδων τῆς γραμμικῆς Α ἢ Β.

Κεφ. Β: Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Γραμμικὴν Α:

Οἱ ἀσχοληθέντες μὲ τὰς ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου γραφὰς γνωρίζουν [5],

---

1) Ἰδ. Real Encyklopaedie τομ. V σ. 1597 ἄρθρ. 2) Dosiades.—F.G.H. III B 458 Frg. 6(4) Schol. Dionys. Thrac. [Gr. Gr. III] σ. 183 (190) Hilg: Δωσιάδης δὲ ἐν Κρήτῃ φησὶν εὑρεθῆναι αὐτὰ (scil. τὰ γράμματα). Κατὰ F. Jacoby: «Ἐκ τοῦ λογίου σχολίου θὰ συμπεράνῃ τις ὅτι ὁ Δ. ἦτο ὁ πρῶτος ἀντιπρόσωπος αὐτῆς τῆς καταγωγῆς τῆς γραφῆς. Τότε αὐτὸς ἀντετάχθη εἰς τὸ σύγχρονον βιβλίον τοῦ Ψευδο - Βηρώσσου, τὸ ὁποῖον ἐξέθετε τὴν σειρὰν Ἀσσύριοι—Φοίνικες Ἕλληνες».

2) Ἐπίσης G. G. Ir/III Hildesheim 1965.

3) Imm. Bekkeri τομ. Ii Berolini 1816 σ. 783, 14 ἐνῷ εἰς F.G.H. τομ. IV 399, Parisiis 1885, 400, 4 ἀναφέρεται ὡς Δοτιάδης.

4) Lilian H. Jeffery, Ancient Scripts in the Greek tradition, ἐν A Companion to Homer ὑπὸ A. Wace, F. Stubbings, London 1963, 546. Ἰδ. καὶ Σπ. Μαρινάτου ἄρθρ. Ἀλφάβητον ἐν ΜΕΕ τομ. I 107 καὶ Ἀλφάβητον Μυκην. ΜΕΕ Συμπλ. 436 ὡς καὶ τόμος Ἑλλὰς σ. 137, ἐπίσης ἄρθρ. Γραφὴ καὶ Κ. Κτιστοπούλου ἄρθρ. Γραφὴ ἐν ΕΛΕ καὶ Συμπλ Ἐπίσης G. Pfohl, Das Alphabet, Darmstadt 1968.

5) John Chadwick, Γραμμικὴ Β (ἐκδ. Κ. Κακουλίδη) Ἀθῆναι

ὅτι περὶ τὸ 1750–1450 ἐπικρατεῖ, εἰς κεντρικὴν καὶ ἀνατολικὴν Κρήτην, Μῆλον καὶ Θήραν, ἡ γνωστὴ ἐκ τοῦ Evans ὡς γραμμικὴ γραφὴ Α μὲ εἰκονιστικὰ γραμμικὰ σημεῖα ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ—ἀποτελεῖ ἐξαίρεσιν πήλινον διάφραγμα τριῶν γραμμῶν ἐκ Παλαικάστρου [1]—ἐπὶ λιθίνων, χαλκῶν καὶ ἐκ πηλοῦ ἀντικειμένων ὡς διάδοχος τῶν εἰκονιστικῶν, ἱερογλυφικῶν σημείων (δίσκος Φαιστοῦ). Ἐνδεχομένως πρόκειται περὶ καταλόγων γεωργικῶν προϊόντων. Ὁ ὅρος γραμμικὴ Α ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Evans τὸ 1903 εἰς Κνωσόν, ὅτε διέστελεν αὐτὴν ἐκ τῆς γραμμικῆς Β, ἐκφράζων τὴν σκέψιν, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ἑλληνικῆς γλώσσης. Ὁ Chadwick ὑποθέτει χρῆσιν αὐτῆς εἰς Φαιστόν, καθ' ὃν χρόνον εἰς Κνωσὸν ἐκυριάρχει ἡ γραμμικὴ Β, γραφὴ ἁπλουστέρα τῆς Α καὶ ὄχι ἐξέλιξις αὐτῆς [2].

Δὲν εἶναι βεβαίως δυνατὸν νὰ τέμνωμεν ὡς διὰ μαχαίρας τὸ πέρας χρήσεως αὐτῆς. Ἀπὸ τοῦ 1945 ὅτε ὁ G. Pugliese Carratelli ἐδημοσίευσεν ἐκτενῆ σειρὰν πινακίδων τῆς γραφῆς Α ἐλέχθη ἡ γνώμη σχέσεως τῆς γραμμικῆς Α πρὸς τὴν Β ὡς τὰ λατινικὰ στοιχεῖα, τὰ ἀντικαταστήσαντα τὰ γοτθικὰ κείμενα. Οὐσιαστικῶς τὰ συστήματα Α καὶ Β εἶναι τὰ αὐτά, ἤτοι ἔχουν ὀνόματα καὶ λέξεις κοινὰς π. χ. Pa - i - to Φαιστὸς ἢ ὁ ἐπώνυμος τῆς Φαιστοῦ Φαῖστος [3]. Δὲν γνωρίζομεν ὅμως ἐὰν ὡρισμένα σημεῖα ἀνάλογα εἰς τὰς δύο γραφὰς ἔχουν τὴν αὐτὴν φωνητικὴν ἀξίαν [4].

Μετὰ τὴν λαμπρὰν ἀνάγνωσιν τῆς γραμμικῆς Β ὑπὸ τοῦ νεαροῦ ἀρχιτέκτονος Ventris κατόπιν στενῆς συνεργασίας πρὸς τὸν φιλόλογον Chadwick, ἐγένοντο προσπάθειαι ἑρμηνείας τῆς γραμμικῆς Α διὰ φθογγικῶν ἀξιῶν τῆς Β. Ἡ θεωρία ὅμως περὶ τῆς αὐτῆς γλώσσης κατέπεσε διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ τύπου, ὁ ὁποῖος δηλοῖ σύμβολον. Διαφοραὶ μεταξὺ τῶν δύο γραφικῶν συστημάτων καθιστοῦν τὴν ἀναγνώρισιν σημείων τινῶν ἀμφίβολον.

Ἐκ τῶν 70 σημείων ἢ γραμμάτων τῆς Β, 10 ὁμοιάζουν πρὸς τὸ Κυπριακὸν συλλαβάριον. Προσθετέον ἐπίσης, ὅτι ἐπὶ πινακίδων τῆς Α [5], ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐλλείπουν πολλάκις αἱ διαχωριστικαὶ γραμμαὶ τῶν πινακίδων τῆς Β. Ἀτελέστεραι ἐπίσης αἱ κλασματικαὶ ὑποδιαιρέσεις τοῦ ἀριθμητικοῦ [6] συστήματος Α.

---

1) W. C. Brice, Inscriptions in the Minoan Linear Script of Class A, Oxford 1961, 1, W. G. Brice, The structure of Linear A, with some Proto - Elamite and Proto - Indic comparisons, EUROPA (Festschrift fuer E. Grumach) Berlin 1967, 32.

2) M. W. M. Pope, The relationship between the Linear A and Linear B signaries εἰς 1st Intern. Cretol. Congress, Iraklion 22—28 September W. C. Brice, The relations between Linear A and Linear B, Birmingham, Symposium on Aegean writing, 8th/9th July 1968 in honour of Ernst Grumach (1902—1967), 1968.

3) Κ. Γιαννουλίδου, Φαῖστος ἢ Ἥφαιστος ; Περὶ μίαν διόρθωσιν τοῦ Malten ΠΛΑΤΩΝ τομ. ΙΖ 1965 σ. 117—119.

4) Ἰδ. καὶ J. Brause, Lautlehre der Kret. Dialekte 1909.

5) J. Puhvel, Minoan Linear Scripts, Encyclopaedia Britannica 1962 563—4, Κτιστόπουλος ΕΛΕ Συμπλ. (1962) 199—201 πιν. 2 Ἀλφάβητον μινωικὸν καὶ κρητομυκηνὸν.

6) M. Pope, The Cretulae and the Linear A accounting System, B.S.A. (5) 1960, 200—217.

Εἰς τὴν γραμμικὴν Β αἱ κλασματτικαὶ ποσότητες ὁμοιάζουν πρὸς τὰς νομισματικὰς καὶ πρὸς μεταγενέστερα ἑλληνικὰ γράμματα (Bennett).

Ὁ F. G. Gordon [1] τὸ 1931 εἰς ἐργασίαν του διὰ τῆς βασκικῆς εἰς τὴν Μινωικὴν ἐνόμισεν ὅτι πρόκειται περὶ μὴ Ἰνδοευρωπαϊκῆς γλώσσης, ἀλλὰ περὶ τῆς μόνης ἐπιζησάσης τοιαύτης τῆς Βασκικῆς.

Ἡ δὶς F. Melian Stawell ἀντιπροσωπεύει τὴν ἀκροφωνικὴν θεωρίαν, ἤτοι ἕκαστον γράμμα, παριστᾷ τὸ πρῶτον τῆς λέξεως π. χ. εἰς τὰς Σημιτικὰς γλώσσας τὸ ὄνομα ἑκάστου γράμματος ἀντιστοιχεῖ πρὸς ὡρισμένην ἔννοιαν πράγματος. Οὕτως A εἶναι ὁ πρῶτος φθόγγος τοῦ φοινικικοῦ Aleph=βοῦς B—Beth=οἰκία, D—Dalet=θύρα, κ.ο.κ.

Εἰς περίληψιν ἀνακοινώσεως τοῦ C. Gordon ὑπὸ τὸν τίτλον «Μινωικὴ λατρεία» τὸν Δεκεμβρ. 1962, κατὰ τὴν συνάντησιν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ἀμερικῆς, παρασχεθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Νέστορος [2] «Τὰ κείμενα τῆς γραμμικῆς A παρέχουν σημαντικὴν πληροφορίαν ἐπὶ τῆς Μινωικῆς θρησκείας. Ὁ κύριος θεὸς εἰς τὰ λατρευτικὰ κείμενα εἶναι Ya-sa-sa-la-mu «ὁ προκαλῶν εὐημερίαν» «he who causes well - being» θεότης ἔτι λατρευομένη ὑπὸ τῶν Μανδαίων ὡς šišlam.

Ὁ Pope [3] ἐκ τοῦ me τοῦ τύπου ja-sa-sa-ra-me ὁμιλεῖ περὶ ἐπικηδείου τῆς θεότητος A-SA-SA-RA.

Ὁ Crowley [4] jăs-šalman καὶ ašašalem ἰσοδύναμα ὀνόματα θεότητος, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα σημαίνει «ἀστραπὴ» «φλόξ».

Ὁ C. Gordon [5] ἐταύτισεν ὅρους τῆς γραμμικῆς A μὲ λέξεις, αἵτινες χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῶν Ἀκκαδίων τῆς Βαβυλωνίας. Ἐπισημαίνει ταυτότητα ἐπιγραφικήν, μυθικήν, ἀρχαιολογικὴν διὰ τὴν καταγωγὴν ἐκ τοῦ Δέλτα τῆς Αἰγύπτου τῶν Μινωιτῶν (Ὁ Ἀγήνωρ ἐξ Αἰγύπτου εἰς Χαναὰν—τέκνα του).

Ὑπὸ τοῦ Chadwick ἐξεφράσθη ἡ ἄποψις ὅτι ἐνδέχεται ν' ἀποδειχθῇ ὡς σημιτική. Ὑπὸ ἄλλων (π. χ. Davis) Ἰνδοευρωπαϊκή, ἀνάλογος πρὸς τὴν γλῶσσαν τῶν Χετταίων καὶ ἄλλων ἀρχαιοτέρων γλωσσῶν τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς.

Κατὰ G. Pugliese Carratelli [6] ἡ ὁμοιότης μὲ τὰ Χιττιτικὰ ἱερογλυφικὰ δὲν δύναται ποτὲ νὰ φανερώσῃ κοινὴν καταγωγὴν Κρητικοῦ καὶ Ἀνατολικοῦ συστήματος κατὰ πολὺ μᾶλλον ἀνεξάρτητον σχέσιν. Ἐκ τῶν θεωρούντων τὴν γραμμι-

---

1) F. G. Gordon, Through Basque to Minoan, Oxford London 1931.

2) Nestor 1 February 1963 σ. 235.

3) M. Pope The Minoan Goddess Asasara - An obituary, Institute of Classical Studies (8) 1961, 2.

4) Cornelius J. Crowley, On the Semitic origin of Linear A ja-sa-sa-ra-ma-na and asa-sa-ra-me, Linguistics (16) 1965 28—31.

5) C. Gordon, Forgoften Scripts, U.S.A, London 1968.

6) G. Pugliese Carratelli, Le iscrizioni Preelleniche di Haghia Triada in Creta, MON. ANTICHI (40) 1945, 460.

κὴν Α Λουβικὴν ἀναφέρω τοὺς Pope [1], Palmer [2], Peruzzi [3], Huxley [4], Gordon [5], M. L. Mayer [6], Masson [7]. Ὁ Nagy [8] ὁμιλεῖ δι' ὁμοιάζοντα πρὸς ἑλληνικὰ στοιχεῖα τῆς γραμμικῆς Α, ὁ Stoltenberg [9] σχετίζει πρὸς «larische Sprachen» ὁ Georgiev [10] θεωρεῖ τὰς πινακίδας τοῦ 15ου αἰ. τῆς Ἁγ. Τριάδος ὡς γεγραμμένας εἰς διάλεκτον ἑλληνικήν, ἡ ὁποία διαφέρει τῆς μυκηναϊκῆς διαλέκτου. Αἱ λοιπαὶ ἐπιγραφαί, αἵτινες ἀρχαιότεραι ἐκ τοῦ πρώτου ἡμίσεως τῆς 2ας χιλιετηρίδος ἐγράφησαν εἰς γλῶσσαν καταγωγῆς χιττιτο - λουβιτικῆς. Ὁ Sundwall [11] τάσσεται ὑπὲρ συμβολικῆς χρήσεως τῶν σημείων τῆς Α.

Κατὰ τὴν Vermeule [12] ὅταν οἱ Ἕλληνες ἀντελήφθησαν ὅτι οἱ Κρῆτες ἠδύναντο νὰ γράψουν, οἱ Κρῆτες εἶχον ἤδη ἀναπτύξει τὴν γραμμικὴν Α, τὴν δευτέραν των γραφήν, ἀλλὰ τὴν πρώτην εὐρέως χρησιμοποιουμένην.

Ἡ γραμμικὴ Α καὶ αἱ ἀντανακλάσεις της ἐταξίδευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα πρῶτον ἐπὶ τοῦ ὀρειχαλκίνου ἐνεπιγράφου λέβητος τοῦ IV λακκοειδοῦς τάφου, εἶτα ὡς μία ἐπιρροὴ ἐπὶ τῶν οἰκοδομικῶν σημείων τῆς προσόψεως τοῦ θόλου τῆς Περιστεριᾶς. Οὐδὲν τῶν ἀνωτέρω παραδειγμάτων εἶναι γραφὴ ἐν τῷ κυρίως νοήματι, ἀλλ' ἁπλῶς σημειοῖ ἀναλογίας πρὸς τοιαῦτα, ξεόμενα ἐπὶ δοχείων τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῶν νεολιθικῶν χρόνων καὶ ἅτινα ἐχρησιμοποιήθησαν ἀφθόνως ἐπὶ ὀστράκων τῶν λάκκων τῆς Λέρνης. Αἱ Κυκλάδες καὶ ἡ Κύπρος ᾐσθάνθησαν νέαν ὤθησιν πρὸς κατασκευὴν τούτων κατὰ τὸν 16ον αἰ. Σημεῖα ἐπὶ δοχείων ὡς καὶ οἰκοδομικοὶ μεμονωμένοι τύποι ἦσαν τὰ ἐλάσσονα ὑποπαράγωγα τῆς Κρήτης εἰς τὸ ἐξωτερικόν, τοὺς πρωίμους Μυκηναϊκοὺς χρόνους καὶ ἐκ τῆς περιόδου ταύτης

---

1) M. Pope, The Minoan Goddess Asasara—An obituary, Institute of Classical Studies (8) 1961, 2.

2) L. Palmer T. P. S. 1958 σ. 75—100, Ἰδ. καὶ Linear A and the Anatolian languages 1 C Mic (1968) 339—354.

3) Peruzzi, Le Iscrizioni Minoiche 65.

4) Huxley, Minutes of the Mycenaean Seminar, London 9.12.60.

5) G. H. Gordon, Worksheets on Grecosemitic Bilinguals. February 1. 1963 p. 3.

6) M. L. Mayer, Gli imprestiti semitici in Greco Istituto Lombardo, Rendiconti, Classe di Lettere (94) 1960 311—351. Ἰδ. J. Chadwick, Were the ancient Cretan Semitic ? The Listener, May 10 1962, 810—811.

7) Émilia Masson, Recherches sur les plus anciens emprunt, sémitiques en Grec—Annuaire, École pratiques des Hautes Études.

8) Greg. Nagy, Greek - like elements in Linear A, Greek, Roman and Byzantine Studies (4) 1963 181—211.

9) H. L. Stoltenberg, Das Minoische und andre larische Sprachen Etruskisch, Termilisch, Karisch, Muenchen 1961.

10) Vladimir Georgiev, Les deux langues des inscriptions Crètoises en Linéaire A, [Linguistique Balkanique 7 : 1] Sofia 1963, 104.

11) J. Sundwall, Symbolismus in der minoischen Linearschrift A, KLIO (46) 1965, 104.

12) Em. Vermeule, Greece in the bronze Age, Chicago 1966, 238.

χρονολογεῖται ἡ ἐνημέρωσις τῶν ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Ἑλλάδι, δώρου τὸ ὁποῖον ἄλλοι πολιτισμοὶ δὲν εἶχον.

Κεφ. Γ : Περὶ μίαν γραμμικὴν λέξιν :

Τὸ ἐπίμαχον αἴνιγμα τῆς γραμμικῆς Α ἀποτελεῖ ἡ ἀνάγνωσις λέξεως ἀπαντώσης θὰ ἐλέγαμεν κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Β ὡς A-SA-SA-RA (Ἰδ. πιν. Α 1) καὶ ὡς JA SA-SA-RA. (Ἰδ. πιν. Α 2). Τῆς πρώτης γραφῆς ἀντιπροσωπευτικώ-

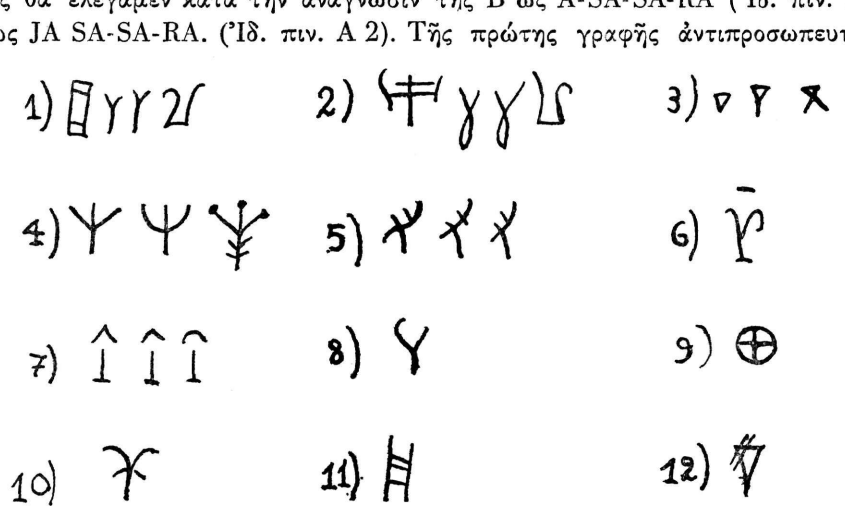

(Πιν. Α)

τερον παράδειγμα φέρεται ἐπὶ τῆς τραπέζης προσφορῶν τοῦ Ψυχροῦ σπηλαίου τῆς Ἴδης. Εἰς τὸ θεωρούμενον καὶ ὡς τὸ Δικταῖον Ψυχρὸν σπήλαιον [1] τὸ 1896 νεαρὸς χωρικὸς ἀνασκάψας, εὗρεν ὁμοῦ μετὰ εἰδωλίων βοῶν καὶ κυπέλλων, θραῦσμα τῆς περιφήμον ἐνεπιγράφου τραπέζης προσφορῶν ἐκ στεατίτου, τῆς ὁποίας ὁ Demargne εὗρε δεύτερον θραῦσμα τὸ 1897.

Ἕτερα παραδείγματα [2] εἶναι : ἐνεπίγραφον ἐκ λευκοῦ ἀλαβάστρου ἡμιδιαφανοῦς «κογχλιάριον» ἐκ Τρούλλου. Τμῆμα βαθμιδωτῆς τραπέζης προσφορῶν ἐκ τῆς «οἰκίας τῶν νωπογραφιῶν» τῆς Κνωσοῦ. Ἀγγεῖον σπονδῶν ἐξ Ἀποδούλου. Εὕρημα Κρήτης μὲ ἀναγεγραμμένην κεχωρισμένως τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος λέξιν ὡς ἀνεκοινώθη εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὸν Συνέδριον τῆς 2.4.1967.

Τῆς γραφῆς ja-sa-sa-ra (Ἰδ. πιν. Α 2) παραδείγματα εἶναι : θραῦσμα κυπέλλου ἐκ Παλαικάστρου (νομὸς Λασηθίου). Ἐνεπίγραφος τράπεζα προσφορῶν ἐκ Παλαικάστρου. Ἐνεπίγραφον σκεῦος σπονδῶν ἐκ Μινωικῆς οἰκίας εἰς Πρασσάν. Δὲν χωρεῖ ἀμφιβολία, ὅτι ὑπὸ τὰς δύο γραφὰς ἔχομεν πρὸ ἡμῶν τὴν αὐτὴν λέξιν μὲ ἀνεπαίσθητον διαφορὰν εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτης, ὡς ἡ ὁμόφωνος γνώμη τῆς

---

1) M. Nilsson, Minoan Mycenaean religion, Lund 1950, σ. 62.

2) N. Platon, Inscribed libation vessel from a Minoan House at Prassá, MINOICA (Frestschrift zum J Sundwall) Berlin 1958, σ. 311 εἰκ. 2, Καλλ. Γιαννουλίδου, Ζεὺς Αἴκαλος Ἀκακαλὶς Σκύλλιον ὄρος Addendum, ΠΛΑΤΩΝ 1958, σ. 518.

ἐπιστήμης ὑποστηρίζει. Ἡ ἐπιγραφὴ σημαίνουσα ἓν καὶ μόνον «ταὐτὸν ἀεὶ» «σεμνῶς σιγᾷ». Οἱ γραπτοὶ λόγοι εἶναί τι πλέον τῆς ὑπομνήσεως [1] τοῦ περιεχομένου των εἰς τὸν γνωρίζοντα αὐτοὺς ὡς λέγει καὶ ὁ Ἄμμων, κατὰ τὸν Σωκράτη.

Δι' ἡμᾶς ἄγνωστοι καὶ οἱ γραπτοὶ λόγοι. Ἀπὸ τὰς προταθείσας δύο ἀναγνώσεις τῆς ἐνεπιγράφου λέξεως A-SA SA-RA (πιν. Α 1) ἡ ἐπικρατεστέρα βάσει τῆς ἀναγνώσεως τῆς «Μυκηναϊκῆς» γραφῆς ὑπὸ Ventris Chadwick καὶ A-KA-KA-ΛΑ βλέπομεν ὅτι ὁ κόμβος ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς κεῖται «ἐν μεσότητι». Τὸν παρέχει τὸ μεσαῖον πιθανὸν συλλαβόγραμμα [2]. (Ἰδ. πιν. Α).

Ἀξιοπρόσεκτον διὰ τοὺς Ἕλληνας ὅτι αἱ δύο ἀναγνώσεις ἐπροτάθησαν ὑπὸ Ἑλλήνων. Ἡ ὑποθετικὴ ἀνάγνωσις A-SA-SA-RA ἐγένετο ἤδη ἀπὸ τοῦ 1945 ὑπὸ τοῦ Κ. Κτιστοπούλου [3]. Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ὀνόματος τῆς Ἀκακαλλίδος τὸ 1947 ὑπὸ τοῦ καθ. κ. Σπ. Μαρινάτου [4]. Ἐβασίσθη ἐπὶ τῆς ὁμοιότητος τῶν μεσαίων συλλαβῶν καὶ ἐπὶ τῆς σχετικῆς πρὸς αὐτὰς καὶ τὴν Κρήτην λογίας παραδόσεως.

Κεφ. Δ: Περὶ τὸ σημεῖον: γ

Μορφολογικαὶ καὶ φωνητικαὶ προσεγγίσεις: Διὰ τὸ σημεῖον τοῦτο ἐπροτάθη ὑπὸ τοῦ, Evans [4]α, Ξανθουδίδου [4]β, Κ. Κτιστοπούλου [5] φωνητικὴ ἀξία SA. Κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς γραμμικῆς Β ὑπὸ Ventris Chadwick [6] ἐδόθη εἰς τὸ ἀντιστοιχοῦν πρὸς αὐτὸ μετὰ κεραιῶν πιν. Α 10 σημεῖον τῆς Γραμμικῆς Β φωνητικὴ ἀξία σα ἑρμηνεύεται δὲ ὡς δηλοῦν λίνον. Ὁ Palmer [7] ἀποκλίνει νὰ θεωρήσῃ τὸ σύμβολον ὡς μονάδα μετρήσεως «ἀρωματικῶν» πρὸς κατασκευὴν καλλυντικῶν.

Ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ [8] SA-PA ὄνομα ὑφαντοῦ ἢ ὑλικοῦ χρησιμοποιουμένου πρὸς κατασκευήν του. Ὁ Σπυρόπουλος [9] θεωρεῖ τοῦτο ὡς ἀκροφωνητικὴν συντομογραφείαν τοῦ SA-PA-TA ἤτοι σπάρτου, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ ku/-ku-mi-no, Μα διὰ μάραθον.

---

1) Περὶ γραφῆς ὡς φαρμάκου ὑπομνήσεως ἰδ. Πλατ. Φαῖδρος 274 Ε.

2) Στ. Ξανθουδίδου, Ἐκ Κρήτης, Ἀρχ. Ἐφ. 1909, 187 (τὸ 12ον καὶ 13ον γράμμα) καὶ Ἀρχ. Ἐφ. 1915, 98 εἰκ. 1 κ.ἄ.

3) Κ. Κτιστοπούλου, A contribution to the problem of Minoan Script, Athens 1945, 13, M. Ventris J. Chadwick, Documents in Mycenaean Greek, Cambridge 1956.

4) Σπ. Μαρινάτου, Ἡ ἀνάγνωσις τῆς Κρητομυκηναϊκῆς γραφῆς ὑπὸ τοῦ B. Hrozny, ΚΡΗΤ. ΧΡΟΝ. (1) 1947, 377—390.

5) Κτιστόπουλος ἐνθ. ἀνωτ.

4α) Arth. Evans J. H. S. (17) 1897, 386, 13 κ.ἀ.

4β) Ξανθουδίδης ἔνθ. ἀνωτ.

6) Ventris Chadwick, ἔνθ. ἀνωτ. σ. 64 εἰκ. 12 πιν. A, B. Ἰδ. καὶ Ch. Virolleaux, La naissance des dieux gracieux et beaux, SYRIA 1933, 129.

7) Palmer, The interpretation of Mycenaean Greek Texts, the Pylos Na Series σ. 306 καὶ 311.

8) Palmer, Glossary 454.

9) Θ. Σπυροπούλου, Παρατηρήσεις ἐπὶ ἑνὸς ἰδεογράμματος τῶν πινακίδων τῆς Πύλου. Ἀρχ. Ἐφ. 1963 σ. 154—162.

Ἐν Κύπρῳ [1] ὑπάρχει ἀντίστοιχον γράμμα πρὸς τὸ τῆς γραμμικῆς Β. Ἐν μέρει ὅμοιον κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν, εὐθεῖα ἑνώνει τὰ δύο ἄνω ἄκρα αὐτοῦ, εἶναι γράμμα (Ἰδ. πιν. Α 3) τὸ ὁποῖον μετεγράφη ὑπὸ τοῦ Sundwall [2] ὡς y, ἀπαντᾷ δὲ ἐν σχετικαῖς πρὸς τὸν τίτλον τῆς παρατιθεμένης μελέτης του περιοχαῖς. Τὸ γραμ. Α σημεῖον ὁμοιάζει πρὸς τὸ ἑλληνικὸν μικρὸν γ ἢ τὸ κεφαλαῖον Υ.

Ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ λέξεις π. χ. ἀρχόμεναι ἀπὸ τοῦ Υ ἔχουν σχέσιν πρὸς Γ, προερχομένην καὶ ἀπὸ ἀορίστως ἀκουομένου ἤχου, ὡς ΥΑΛΗ, ΥΕΛΗ, ΓΕΛΑ [3]. Ὄχι ἄσχετος πρὸς τὴν διάρθρωσιν τῶν ὀργάνων ὁμιλίας εἶναι ἡ ἐναλλαγὴ τῶν οὐρανοϋπερωικῶν. Ἡ Ἀρκαδικὴ πόλις Γόρτυς ἐπὶ νομισμάτων ἀναγινώσκεται ὡς «Ἀχαιῶν Κορτυνίων» [4], ὁμοίως Ἄρκιλος ἢ Ἄργιλος ἡ πόλις τῆς Ἀν. Μακεδονίας πλησίον τῆς Νιγρίτης, παρὰ τὸν Στρυμόνα [5].

Ἐκ τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς παραθέτομεν τὴν κυψέλην ἢ γυψέλην ἐπὶ χειρογράφου τοῦ λαογραφικοῦ ἀρχείου [6]. Ἀξία προσοχῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἡ προέλευσις τοῦ ἁπλοῦ σ(σίγμα) ἐκ τοῦ k+j=σσ (Ἰων.)=σ πίκja πίσσα pic-picis, πράκjω πράσσω (ἐκ τοῦ ἐναλλασσομένου πρὸς τὸ κχ χ+j=ττ=τ (Ἀττ.) [7].

Ἀτελεστέρα ἄρθρωσις παρήγαγεν ἐκ τῶν ἀήχων κλειστῶν δασέων τὸν ἦχον ΚΗ καὶ ἀντὶ τοῦ ΚΗ τὸ χ ἢ τὴν γραμμικὴν ἁπλοποίησιν φοίνικος [8]. Πάντως ἐὰν τὰ γράμματα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου ἐξελήφθησαν ἐκ νοτίας Σημιτικῆς πηγῆς «γραμμικὴ ἁπλοποίησις φοίνικος» (πιν. Α 4) εἰς νοτίαν σημιτικὴν σειρὰν ἔχει τὴν φωνητικὴν ἀξίαν KHi [9], ἐνῷ ἐν Κύπρῳ ρι [10] καὶ παρὰ Λυκίοις κ [11]. Εἰς Βοιωτικόν, Εὐβοϊκὸν ἀλφάβητον [12] προφέρεται ὡς χ. Τὴν Εὔβοιαν ἠκολούθησεν ἡ, Θεσσαλία, Πελοπόννησος, Ρόδος [13]. Μορφολογικῶς δὲν πρόκειται ἄρα

1) Ἀπ. Ἀρβανιτοπούλου, Ἐπιγραφικὴ Β 268 εἰκ. 220, 2, Ἰδ. καὶ Ἀρχ. Ἐφ. 1909, 187—8 ὡς καὶ A. Duppont-Sommer, Deux inscriptions Araméennes trouvées près du Lac Sevan (Arménie) SYRIA (25) 1946—48 σ. 60 εἰκ. 6, Piero Meriggi, Primi elementi di Minoico A, MINOS, Suppl. A, Salamanca 1956, σ. 12.

2) J. Sundwall, Zu den Karischen Inschriften und den darin vorkommenden Namen, KLIO (11) 1911, σ. 468.

3) Καλλ. Γιαννουλίδου, Ἰάλιον Ἐαλοῦ Γαλανθίς, Ἀθῆναι 1957 σ. 49 Ἰδ. καὶ ὑποσ. 9, Κ. Κτιστόπουλος. Ἡ μελέτη τῶν Μινωικῶν κειμένων Ἀρχ. Ἐφ. 1954 σ. 55.

4) Παυσ. 8. 4,8 καὶ Ἡσύχιος λ. Κορτύνιοι.

5) Φ. Χίλλερ, Ἐπιγραφαὶ ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἐπιδαύρου Ἀρχ. Ἐφ. 1925—6 σ. 80.

6) Λαογραφία, τομ. Ζ 1957—8 σ. 190 ὑποσ. 2.

7) Γ. Χατζηδάκι, Ἀκαδημεικὰ Ἀναγνώσματα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Λατινικὴν καὶ μικρὸν εἰς τὴν Ἰνδικὴν γραμματικήν, Ἀθῆναι 1902, 140 ὡς καὶ C. Buck, Introduction to the Study of the Greek Dialects, 1928, 65. Περὶ τῆς τοπικῆς ἐκτάσεως τῆς γλωσσικῆς ταύτης ἐξελίξεως ἐν Ἑλλάδι ἰδ. Χατζηδάκι ἐνθ. ἀνωτ. 157.

8) Χατζιδάκι ἐνθ. ἀνωτ. 140.

9) Arth. Evans, Scripta Minoa, Oxford 1909—1952, 92.

10) Ἀπ. Ἀρβανιτοπούλου, ἔνθ. ἀνωτ. σ. 269 εἰκ. 223, 2.

11) Evans, ἔνθ. ἀνωτ. σ. 66 εἰκ. 36.

12) Ἰδ. καὶ Ψ' Ἀρχ. Ἐφ. 1909 σ. 187.

13) Ἰδ. Σπ. Μαρινάτου, ἄρθρον Ἀλφάβητον ἐν Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλ. β. ἔκδ. σ. 110.

περὶ αὐθαιρέτων τροποποιήσεων ἄλλων προϋπαρχόντων γραφικῶν σημείων, ὡς ᾐκάσθη, δὲν δύναται ὅμως νὰ ἀποδειχθῇ μετὰ βεβαιότητος δι' ἔλλειψιν μεταβατικῶν μορφῶν [1] π. χ. περὶ τῶν γραμμάτων μὲ φωνητικὴν ἀξίαν κε [2] (πιν. Α 5). Δὲν εἶναι ἐπίσης τυχαία καὶ ἐξωτερικὴ ὁμοιότης τῆς μὴ Παφιακῆς ἀξίας κι [3] (πιν. Α 6) Κατὰ τὴν μορφὴν ὅμως πόρρω ἀπέχει τούτων τὸ «Μυκηναϊκὸν» κα [4] (πιν. Α 9), τὸ ὁποῖον ἐλάχιστα σχετίζεται πρὸς τὸ κα (πιν. Α 7) μὴ Παφιακῶν ἐπιγραφῶν. Δὲν ἀφίσταται ἐπίσης πολὺ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος γραφικοῦ σημείου τὸ κα καὶ ga χεττιτικῶν [5] ἱερογλυφικῶν.

Κεφ. Ε : Ἦχος σ, κ, χ εἰς τὰς αὐτὰς ἑλληνικὰς λέξεις :

Ἐλευhύνια [6] (Σπάρτη) 5 π. Χ. αἰ.	Ἐλευσύνιος (Βίαννος, Ὀλοῦς, Θήρα)
ΝικῶHα, ἔσταHε, πάHας (προέφερεν ἡ Λάκαινα θυγάτηρ τοῦ Ἀρχιδάμου Ὀλυμπιονῖκις Κυνίσκα) 4 π. Χ. αἰ.	Νικῶσα, ἔστασε, πάσας [7] (ἐν τῇ γραφῇ)
ΦλειαHίοι (προέφερον οἱ Λακεδαιμόνιοι)	Φλειασίοι (ἐγράφη κατὰ Θουκυδίδην [8] ἐπὶ τοῦ Δελφικοῦ πίνακος)
Ἀρκεhίλας (Ἀργεῖος)	Ἀρκεσίλας [9]
ἡβῶHαις (Λακ.)	ἡβάωσα [10]
πᾶhιν (Λακ.)	πᾶσιν [11]
τὸ Ναhσίο, ἔhσοχος, Φhραhσος	τοῦ Ναξίου, ἔξοχος, Φράξου [12]
hοιτινες, hιεροποιοὶ	οἵτινες, ἱεροποιοὶ [13]

Ἐκ τῶν ἀναφερθέντων παραδειγμάτων ὡρισμέναι λέξεις, ἀναμφισβητήτως

---

1) Χατζιδάκι, ἔνθ. ἀνωτ. 157.

2) Ventris Chadwick, D.M G. σ. 64 πιν. 12.

3) ἔνθ. ἀνωτ. 23 εἰκ. 4 Πρβλ. καὶ τὸ Αἰγυπτιακὸν «προσκεφάλαιον» (πιν. Α, 8) πρὸς στήριξιν καὶ ἀνύψωσιν τῆς κεφαλῆς καὶ σήμερον ἐν χρήσει εἰς Ἰαπωνίαν, Νουβίαν, Δυτ. Ἀφρικὴν Ernst Kalinka, Der Ursprung der Buchstabenschrift KLIO (16) 1920, 306 κ.ἀ., ἐπίσης Charles - F. Jean, Les Hyksos sont ils les inventeurs de l'albhabet? SYRIA (9) 1928, 293 ὡς καὶ συγκρίσεις ἐν σ. 295 γ=jo ἐν Ventris Chadwick, D.M.G. 64 εἰκ. 12, «σιν» ἑβραϊκὸν σ. 23 εἰκ. 4. Συγκριτικὸν πίνακα σημαινόντων τύπων γραμμάτων ἰδ. εἰς R. M. Cook - A. G. Woodhead, The diffusion of Greek Alphabet, A. J. A 1959, 177 εἰκ. 9.

4) Ventris Chadwick, D. M G. 23 εἰκ. 4.

5) E. Dhorme, Le dechiffrement des hiéroglyphes Hittites, SYRIA (14) 1933. Ἰδ. ἐν Ventris Chadwick καὶ τὸ Μυκηναϊκὸν KI (Ἰδ Πιν. Α 12).

6) IG 5 (1) 213 II.

7) Παυσ. 3. 8, 1/5. 12,5/6. 1,6/3. 15,1.

8) Θουκ. 1. 132, 3.

9) Ἀρβανιτοπούλου, ἔνθ. ἀνωτ. 184.

10) Χατζιδάκι, ἔνθ. ἀνωτ. 366.

11) F. Bechtel, Die griechische Dialekte, Berlin 1923, σ. 342.

12) Ἀρβανιτοπούλου, Ἐπιγραφικὴ τομ. Α εἰκ. 40.

13) IG I² 84=Leg. Sacr. 12, 54.

ὁ φερώνυμος τῆς Ἐλευσῖνος μὴν μετὰ τῆς ὁμωνύμου ἑορτῆς, εἶναι κληρονομία προϊστορική. Πάντως τὸ h ἐλλείπει ἐν τῇ «Μυκηναϊκῇ» γλώσσῃ κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῆς ὑπὸ Ventris Chadwick, διότι ἐν αὐτῇ ἡ δασύτης δὲν δηλοῦται διὰ σημείου ἢ συμφώνου [1].

Ὡς σημειοῖ ὁ διευθυντὴς τοῦ ἱστορικοῦ λεξικοῦ τῶν Ἀρχείων τῆς Ἀκαδημείας κ. Βαγιακάκος [2] «εἰς τὰς διαλέκτους τῶν Ἀργείων, τῶν Λακώνων, τῶν Κυπρίων καὶ τῶν Ἠλίων παρατηρεῖται ὅτι πλὴν τοῦ ἀρχαίου ἰαπετικοῦ σ καὶ τὸ νεώτερον ἐτράπη βραδύτερον εἰς h. Ἂν τὸ φαινόμενον τοῦτο ἔχῃ κοινὴν τὴν πηγὴν (τοὺς Λακωνικῆς καὶ Ἀργολίδος Ἀχαιοὺς ἀποίκους εἰς Κύπρον), ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς εἰς Κύπρον μεταβάσεως τῶν Ἑλλήνων. Ἐπὶ τούτῳ ἄγει καὶ ἡ παρατήρησις ὅτι ἴχνη τῆς τροπῆς ταύτης εὑρίσκομεν καὶ ἐν τῇ Κυπρίᾳ καὶ ἐν τῇ Ἀργείᾳ διαλέκτῳ».

Εἰς τὰ παρατεθέντα ὁπωσδήποτε παραδείγματα δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν καὶ ἄλλα, ἔνθα ἠχητικῶς ἄλλως προφερόμενον γράμμα ἀντικαθίσταται ἐν τῇ ἐπισήμῳ γλώσσῃ [3] ὑπὸ τοῦ σ [4], h=σ, ἐνῷ ὁ ἦχος h [5], ὁ ὁποῖος καθιεροῦται ὡς σ—προῆλθεν ἄλλωστε ἐκ τοῦ Ἰνδοευρωπαϊκοῦ s πρὸ φωνήετος [6]—εἶναι ἰσοδύναμος πρὸς κ καὶ χ, ἤτοι h=χ h=κ [7].

Ὄχι ἄσχετος πρὸς τοὺς νόμους σχηματισμοῦ τῆς γλώσσης παρὰ τοῖς λαοῖς, εἰς συγκριτικὸν πίνακα ἀλφαβήτων γλωσσῶν παρατηρεῖται σύμπτωσις γραμμάτων ὅλων τῶν φωνητικῶν ἤχων σ, χ, κ [8].

Πρωταρχικὴ Ἰνδ.	Ἀρχ. Ἰνδ	Ἀρχ. Βακτρ.	Ἑλλην.	Λατιν.	Κελτ.	Γοτθ.	Λιθουαν.	Λεττ.	Σλαυικ	Ἀρχ. Γερμ.
k*	ç	ç	κ	c	c	h	sz=sch	s	s	h
kh										
kh										
gh										
th										
ph										

Παρατηροῦμεν ἐπίσης ὅτι τὸ ἀρχαιότατον σχῆμα τοῦ σίγματος ἦτο W [9]. Τοῦτο ὑπομιμνήσκει εἰς ἡμᾶς τὸ σημιτικὸν W(=waw) τὸ ὁποῖον δὲν ἀφίσταται τοῦ ἑλληνικοῦ Υ (ι—ψιλὸν) καὶ ϝ, ἐὰν λά-

1) Ventris Chadwick, D. M. G. σ. 80. Ἰδ. καὶ Alfred Heubeck «Digamma» Probleme des mykenischen Dialekts, Die Sprache (9) 1963 193—202.

2) Δ. Βαγιακάκου, Ἡ γλωσσικὴ συγγένεια Ἀρκαδίας καὶ Κύπρου, ΑΘΗΝΑ (61—2) 1957—8 σ. 36.

3) «Ἐν αὐτοῖς ἄρα τοῖς προγενεστέροις τῆς Ἀττικῆς ἡγεμονίας χρόνοις ὑπῆρχεν ἐν Πελοποννήσῳ διεθνὴς ὡς εἰπεῖν γλῶσσα, ἀφ' ἧς ἀπεκλείοντο τὰ ἰδιάζοντα ἑκάστῃ χώρᾳ» Χατζιδάκι ἔνθ. ἀνωτ σ. 91.

4) Περὶ τοῦ σ τῶν βορειοαχαϊκῶν διαλέκτων ἰδ. Otto Hoffmann, Die griechischen Dialekte, Goettingen 1891, 467.

5) Χ=kh Θηβαῖοι, Μήλιοι, Χ=κ Κρῆτες, ἐνῷ ἐκ τοῦ Φοινικικοῦ γράμματος cheth (Πιν. Α 11) (φραγμὸς) προῆλθεν τὸ ἑλληνικὸν Η (ἦτα).

6) Ἰνδικ. saptu λατιν. septem, ἑλλην. ἑπτά (μὲ δασεῖαν)
» sequor, » ἕπομαι
» serpo, » ἕρπω ἰδ. Schwyzer, Griech Gramm. I 303, Χατζιδάκι ἔνθ: ἀνωτ. 464.

7) Ventris Chadwick ἔνθ. ἀνωτ. 44.

8) W. Prellwitz, Etymologisches Woerterbuch d. griech. Sprache, Goettingen 1905.

9) Συλλ. Ἐπιγρ. 1—7, 20. 30.

βωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι εἰς τὴν χεττιτικὴν σφηνοειδῆ συχνάκις u/ua=u [1]. (Εἰς τὴν Φοινικικὴν γραφὴν τὸ σημεῖον τοῦτο ἔχει ἦχον s καὶ š) [2].

Εἰς Ras Shamra τὸ ἀρχικὸν W* διέρχεται ὡς y [3] [οἶνος (παλαιὸν σημιτ. δάνειον *wayn) yn passim]. Τοῦτο συντελεῖ σημαντικῶς εἰς προσέγγισιν τῆς γλώσσης τῆς Ras Shamra=χεττιτικῆς, τῆς ἑβραϊκῆς καὶ τῆς φοινικῆς προσεγγίζει δὲ συγχρόνως αὐτὰς πρὸς τὴν ἀραμαϊκήν, ἡ ὁποία παρουσιάζει τὸ ἴδιον φαινόμενον. [4].

Εἰς τὰς ἀσιανικὰς γλώσσας κυρίως τῶν Χάττι καὶ Χουρριτῶν ὑπῆρχε διακύμανσις εἰς τὴν ἄρθρωσιν β/w. Οὕτω βλέπομεν τὴν διπλῆν γραφήν [5] : Habantali - Hawantali. Ὁμοίως εἰς τὴν Χουρριτικὴν ἡ κατάληξις τῆς γενικῆς ἐμφανίζει τοὺς τύπους -be/we- [6].

Ἐν τῇ Σανσκριτικῇ καὶ ἐνίοτε ἐν τῇ Λατινικῇ τὸ b παρίσταται διὰ τοῦ g καὶ ἐν τῇ Γοτθικῇ κ.ἀ., διὰ τοῦ k ὡς βαίνω (√BA) = Σανσκρ. gâ, gigâmi, Γοτθ. quiman (Ἀγγλιστὶ go). Διὰ τὸν ἦχον ἐπίσης μ ἀρθρωτικῆς διακυμάνσεως b/w γνωρίζομεν ὅτι ἔν τισι παραδείγμασι τὸ μ παριστάνει ϝ ἢ Λατινικὸν V μαλλὸς villus vellus, καὶ ἴσως μύλη mola ἐκ τῆς √ϝΑΛ, ἀλέω, ἀλετρεύω [7].

Κεφ. ΣΤ : Ποία ἡ «Α-ΣΑ-ΣΑ-ΡΑ»

Διὰ τὴν θεωρουμένην ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον (ἀπὸ τοῦ Evans [8] μέχρι τοῦ Furumark) ὡς κύριον ὄνομα ἐνεπίγραφον λέξιν «Α-ΣΑ-ΣΑ-ΡΑ» παρατηροῦμεν ὅτι, οἱ ἀσχοληθέντες περὶ ταύτην δὲν ἐτόνισαν ἐπαρκῶς ἢ δὲν ἔλαβον ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ κατάληξις α πιθανὸν νὰ μὴν εἶναι δηλωτικὴ γένους. Λέξις A-SA-SA-RA κατὰ τὴν διεθνὴν βάσει τῆς γραμμικῆς β μεταγραφὴν ἐνδέχεται κάλλιστα νὰ εἶναι γένους θηλυκοῦ [9] ἢ ἀρσενικοῦ [10]. Πλὴν ἔχομεν τὴν αὐτὴν ρίζαν εἰς τὸ σαφῶς δηλούμενον ὡς ἐκ τῆς καταλήξεως ο ἀρσενικὸν a-sa-ro [11]. Πρβλ. ὅμως καὶ ἀρσενικὸν ὄνομα A-SA-RÁ- [12] ὡς καὶ Achar [13].

Περὶ ἀναθηματικοῦ τύπου «ἀνετέθη» ἢ ὀνόματος θεότητος ὁμιλοῦν ἀορίστως οἱ Meriggi [14], Nilsson [15], περὶ ὀνόματος θεότητος, ἧς ἐπίθετον τὸ mana ὁ Furu-

1) J. Friedrich, Hethitisches Elementarbuch, Heidelberg 1960 σ. 27 § 17.
2) J. Cantineau, La langue de Ras - Shamra, SYRIA (13) 1932, 168.
3) J. Cantineau, La langue de Ras Shamra, SYRIA (21) 1940.
4) C. Gordon, Ugaritic Grammar, SYRIA (24) 1944—5.
5) E. Laroche, Recherches sur les noms des dieux hittites 22, 28—9.
6) E. Speiser, Introduction to Hurrian 25, § 34,/109, § 151.
7) Curtius, Griech. Etym. 577.
8) Evans, Palace of Minos I 631.
9) Ventris Chadwick, D. M. G. 101.
10) ἔνθ. ἀνωτ. 93.
11) ἔνθ. ἀνωτ. 79.
12) J. Hastings, A Dictionary of the Bible, 1951.
13) F. Vigouroux, Diction. de la Bible, Paris 1926.
14) P. Meriggi, Primi elementi di Minoico A, MINOS supl. A, Salamanca 1956, 12.
15) M. Nilsson, Minoan Myunaean Religion, Lund 1950, 124.

mark: dava duvana ἀνάγνωσις τοῦ duvina ἀβεβαιοτάτη. Τύπος ἀνατίθημι ἢ ἱερὸς Carratelli [1]. Ὁ Kretschmer [2] ὑποθέτει πελασγικὸν *aisaros/=θεῖος) Ἰνδοευρωπαϊκὸν *isirah (σανσκρ. ἰσχυρὸς δυνατός). Ὁ Palmer [3] σχετίζει τὴν Asasara πρὸς τὸ Χιττιτικὸν Ishassaras προσωνυμίαν θεᾶς, ἡ ὁποία σημαίνει «κυρίαν» Κατὰ Faure [4] ἀναθηματικὸς ὅρος, οὐχὶ ἀκριβής, θεότητος. Πλέον ἀληθοφανεῖς προσεγγίσεις ἀσιανικὰ κλητικὰ ὡς «ἄνασσα» «ἐπικυρίαρχος» «κυρία». Πελασγικὸν ἐπίθετον ἐξ οὗ ἡ λέξις ἱερός. «Asasara tantôt JA-SA-SA-RA».

Κατὰ Davis [5] τὸ ja-sa-sa-ra-ma-na ἤθελε χωρισθῇ εἰς δύο λέξεις ; ja-sa-sa-ra καὶ τὸ ἐγκλιτικὸν ma-na, τὸ ὁποῖον ἐμφανίζεται νὰ ἵσταται διὰ τὸ man- τὴν αἰτιατικὴν ἑνικοῦ τοῦ Χεττιτικοῦ ἐγκλιτικοῦ κτητικοῦ -miš. Τοῦτο ἔχει δύο τύπους τῆς αὐτῆς πτώσεως: min καὶ man. Τὸ α εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως εἶναι φωνῆεν βοηθητικόν. Ἀλλαχοῦ κατ' αὐτὸν ha-sa-sa-ra ἢ ja-sa-sa-ra «ἄνασσα» ὡς ἐμφανίζεται νὰ ἵσταται ἀντὶ τοῦ hašašaraš, τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ εἰς τὴν ἱερογλυφικὴν Χιττιτικὴν μὲ αὐτὸ τὸ νόημα πρβλ. «my queen».

Δι' ἐπαναλαμβανομένην συλλαβὴν ἐν τῷ μέσῳ λέξεως ἰδ. λ. Ἀκάλ(λ)η [6]— Ἀκακαλλίς [7]. Ἀλλ' ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι εἰς Αἰολικοὺς τύπους τὸ ο προεφέρετο σχεδὸν ὡς τὸ ου ὡς γίνεται καταφανὲς ἐκ τῶν παραδειγμάτων βολὰ ἀντὶ βουλή, βόλομαι—βούλομαι, ὀρανὸς—οὐρανός, ο (ο μικρὸν) δὲ συχνάκις παρίσταται διὰ τοῦ α ἐν τῇ Σανσκριτικῇ ὡς ὁ—τὸ Σανσκρ. sa-tat ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς ἴσως ἐγείρει καὶ ἡ Ἀσσυριακὴ θεότης Ἀσσούρ. Ἄρρην ὡπλισμένος [8] δὲν εἶναι ἄγνωστος ἐν τῷ Μινωικῷ κόσμῳ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἐθεωρεῖτο

---

1) G. Pugliese Carratelli, Sulle epigrafi in lineare A di carattere sacrale MINOS (5) 1957, 169.

2) Kretschmer, Glotta 11 (1921) 278—281.

3) Palmer, Transactions of the Philol. Society 1958, 75.

4) P. Faure, Fonctions des cavernes Cretoises, Paris 1964, 142.

5) Simon Davis, Decipherment of the Minoan Linear A and Pictographic Scripts, Johannesburg 1967, 47, 26—31, 39, 42.

6) Ἡ λέξις ΑΚΑΛΛΗ (τὸ) ἐν τοπικῇ ἑλληνικῇ διαλέκτῳ σημαίνει ἐντεταμένην βλάστησιν τοῦ δένδρου χωρὶς καρποφορίαν. Περὶ αὐτῆς ἰδ. Ἰωαν. Βογιατζίδου, Γλῶσσα καὶ Λαογραφία τῆς νήσου Ἄνδρου, ΑΝΔΡΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ τομ. Α, 157.

7) Πρβλ. καὶ Ἀκαλλαρὶς (ἀκαλλὶς) Διον. Ἁλικαρν., Ρωμαϊκ. Ἀρχαιολ. Ι 62, τύπος τῆς μητρὸς τοῦ Ἀσσαράκου ἐν Real Encyklopaedie τομ. ΙΙ σ. 1742 ἄρθρ. Assarakos.

8) Ἰδ. σφράγισμα Κνωσοῦ ἔνθα παρίσταται ἔνοπλος μετὰ κυνὸς κυνηγός (;) πολεμιστής (;) φρουρός (;) τὸν ὁποῖον εἰς ἄρθρον μου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἑλληνικαὶ ἑορταὶ ἐπὶ προϊστορικῶν μνημείων (;) ΠΛΑΤΩΝ (18) 1966, σ. 189 ὡς καὶ 196 εἰκ. 5 ἐθεώρησα ὡς ἱερατικὴν μορφὴν μετὰ τοῦ μέλλοντος νὰ φονευθῇ κυνός (;) (ἑορτὴ Κυνοφόντις !). Δι' ὡπλισμένην θεότητα ἰδ. καὶ D. Levi, Gli scavi del 1954 Sull' Acropoli di Gortina 43 εἰκ. 45. «Armed men» ἐπὶ σφραγίσματος ἰδ. εἰς V. E. G. Kenna, Cretan seals, Oxford 1950 σ. 51. Εἰς ΚΡΗΤ. ΧΡΟΝ. (12) 1958, 260 ὑπόθεσις περὶ λατρείας πολεμικῆς θεᾶς εἰς Ἀρκαλοχώρι.

μάλιστα γνήσιος ὁ τοξοφόρος τοῦ Ashmolean Museum [1]. Πρβλ. καὶ τοξοφόρον σφραγίσματος Κνωσοῦ [2].

Ἐὰν ταῦτα οὕτως ἔχῃ καίτοι ἀμφίβολον ; θὰ εἴχομεν καὶ τὴν «Μυκηναϊκὴν» extra ἀνάπτυξιν [3] φωνηέντων. Ὁ Ἀσσοὺρ ἦτο ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Ἀσσυριακοῦ πανθέου προστάτης θεὸς τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ λαοῦ.

Ἡ σφηνοειδὴς γραφὴ χρησιμοποιεῖ ἰδεογράμματα καὶ συλλαβογράμματα. Οἱ Ventris, Chadwick παρετήρησαν [4] ὅτι εἰς τὰς βασικὰς ἀξίας τοῦ Μυκηναϊκοῦ συλλαβαρίου ὑπάρχουν καὶ ἀξίαι φωνηέντων. Ὁμοίως ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ παρατηρεῖται παρεμβολὴ τοῦ γράμματος α χάριν δηλώσεως αὐξήσεως, προσθήκης ὡς ἐν τῇ λέξει ABPAM=ab râm (=père élèvé) εἰς ABPAAM=ab rahâm=πατὴρ πληθύος [5]. Ἠδύνατο ὅμως ἡ πολεμικὴ ἰδιότης τοῦ Ἀσσοὺρ νὰ ἔχῃ θέσιν ἐν τῷ εἰρηνικῷ Μινωικῷ πολιτισμῷ ; Ἢ ἀκριβῶς ἐνταῦθα ἐλθὼν ἐκ τῆς πλησίον τοῦ Κιλὲ - Σχεργὰτ Ἀσσοὺρ (δ. ὄχθη Τίγρητος) ἐθεωρεῖτο καὶ ἐλατρεύετο ὡς ἀποτρέπων τὸν πόλεμον ἢ ὑπὸ οἱανδήποτε ἔκτασιν τὰς διαμάχας ; Καινὰ δαιμόνια ἐν τῇ Μινωικῇ Κρήτῃ ; Ἄγνωστον ἐπίσης ἐὰν ἡ ἐνεπίγραφος λέξις Asasara ἔχει σχέσιν πρὸς αὐτοτελῆ θεότητα «Aschera [6]». Ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἄσχερα, παραγόμενον πιθανώτατα ἐκ τῆς αὐτῆς πρὸς τὴν Ἀστάρτην ρίζης ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς Χαναανίταις φυσικόν τι ἢ τεχνητὸν δένδρον ἱερὸν τῆς Ἀστάρτης ἐκ τούτου δὲ μετέβη τὸ ὄνομα καὶ εἰς τὴν θεάν, ἴσως ὅμως ἦτο προσηγορικὸν τοῦ Ἀσσούρ [7]. Ἡ θεότης αὕτη ἐπανειλημμένως ἐτίθετο διὰ νὰ δηλώσῃ ὅτι τὸ ἀντικείμενον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐφέρετο τὸ ὄνομά της ἀνῆκεν εἰς ταύτην [8]. Μία τοιαύτη ἑρμηνεία θὰ ἦτο εὐλογοφανὴς ἴσως διὰ τὸ γαλόμορφον ζῷον δίκην τελευταίου τῆς ἄνω σειρᾶς τοῦ στεατιτικοῦ κυπέλλου ἐξ Ἀποδούλου (Ν. Ρεθύμνης) γράμματος [9]. Ὁ Κ. Κτιστό-

---

1) Ἰδ. Σπ. Μαρινάτου, Ἡ Κρητομυκηναϊκὴ θρησκεία (κατὰ τὰς παραδόσεις τοῦ καθ. κ. Σπ. Μαρινάτου) Ἀθῆναι 1948, 103 ἔνθα ἔνοπλοι ἄρρενες μορφαὶ ὡς καὶ εἰς Kenna ἔνθ. ἀνωτ. σ. 51 εἰκ. 101 ἐπὶ σφαγίδων Ζάκρου, Ἁγ. Τριάδος.

2) Σπ. Μαρινάτου, ἔνθ. ἀνωτ.

3) Ventris Chadwick, D.M.G. 42.

4) Ventris Chadwick, D.M.G. 23 εἰκ. 4.

5) Ἰδ. Ἰωὴλ Γιαννακοπούλου, Ἡ παλαιὰ Διαθήκη κατὰ τοὺς Ο', Καλάμαι 1955.

6) M. Ebert, Reallexikon d. Vorgeschichte 235 Περὶ Ashérat ἰδ. καὶ Ch. Virolleaud, Un nouveau chant du poème d' Aleïn - Baal, SYRIA (13) 1932, 114—117.

7) Ὁ Ξ. Λίβας ἐν τῇ ἐφημερίδι «Βραδυνῇ» τῆς 16/6/1959 κρίνει ὡς παραλογισμὸν νὴν ἄποψιν τοῦ Γκόρντον ὅτι Ἀκκάδιοι ἔμποροι ἔχοντες ὡς γνωστὸν ἰδίαν γραφὴν (τὴν σφηνοειδῆ), θὰ ἦλθον εἰς Κρήτην καὶ θὰ ἔγραψαν μὲ τὴν κρητικὴν μὲν γραφήν, ἀλλ' εἰς τὴν ἰδικήν των γλῶσσαν, «διότι μία τοιαύτη γραφὴ δὲν θὰ ἠδύνατο ν' ἀναγνωσθῇ οὔτε ἀπὸ τοὺς Ἀκκαδίους». Ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ξενικὴ τυχὸν ἐπιρροὴ ἤρχισε κατά τινα τρόπον ἐκ τῶν ἱερῶν διερωτᾶταί τις πῶς ἔλαβε τοιαύτην ἐξάπλωσιν ἐνδεχομένως θεότης τις, ὥστε ν' ἀπαντᾷ πολλάκις ἐνεπιγράφως.

8) Ἐν Reallexikon d. Vorgeschichte ἀναφέρονται παραπομπαὶ εἰς τὴν Βίβλον μὲ ἀνάλογον σημασίαν.

9) Κ. Γιαννουλίδου, Ἰάλιον, Ἐαλοῦ, Γαλανθίς, Ἀθῆναι 1957, 22.

πουλος [1] εἶχεν ἐκφράσει τὴν σκέψιν περὶ σχέσεως πρὸς τὸ ὄνομα τῆς σημιτικῆς θεᾶς Achéra. Ταύτην τὴν πάρεδρον τοῦ Ba'al ἐνεθυμήθη καὶ ὁ Ν. Πλάτων.

Ἂν πρὸς στιγμὴν παύσωμεν νὰ ζητῶμεν λ. A-sa-sa-ra εἰς τὴν ἱστορίαν, τὴν θρησκείαν τῆς Κρήτης καὶ τὴν συγκριτικὴν θρησκειολογίαν εἶναι πιθανὴ καὶ ἑτέρα ἐκδοχή. Τὴν ἀρυόμεθα ἐκ τῶν Documents in Mycen. Greek [2] ἔνθα προϊστορικὰ ὀνόματα ταυτίζονται ἢ παράγονται ἀπὸ ὀνόματα τόπων.

Ὑπάρχει τυχὸν σχετικὸς πρὸς τὸ ὄνομα τοῦτο τύπος; Λόγῳ ὡς εἴπομεν πιθανῆς ἁπλοποιήσεως διπλῆς ὁμοίας μέσης συλλαβῆς σα (π.χ. Ἀκακαλλὶς—Ἀκάλ(λ)η ἐρευνητέα καὶ ἡ μετὰ μιᾶς ἐν τῷ μέσῳ συλλαβῆς ἄποψις. Πλὴν τῆς πόλεως Ἀσσοὺρ [3] ὑπὸ τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου [4] ἀναφέρονται «ποταμοῦ ἐκβολαὶ» Ἀσσαράθ (Mauretania Gaesariensis). Ἐν τῷ κριτικῷ ὑπομνήματι βλέπομεν γραφὰς τῆς λέξεως ἄνευ τελικοῦ θ, μὲ ἀλλαγὴν τόνου, μὲ ἓν ἢ δύο σ [5].

Εἰς Θεόπομπον [6] ὑπάρχει καὶ «πόλις Χαλκιδέων» Ἄσσηρα [7]. Διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιγραφῆς [8] καὶ ὡς ja-sa-sa-ra ἀναφέρω τὴν «πόλιν Φοινίκης» Βάσηραν [9]. Διὰ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ [10] ὁ ἀναγνώστης «παρελεύσεται εἰς ὅρος Ἀσσὰρ» τῆς Παλαιστίνης. Asar [11] καλεῖται πόλις Αἰθιοπίας κατὰ Βίωνα [12]. Μὲ ἐπιφύλαξιν ἀναγράφω καὶ τὸ ἀκρωτήριον Ασαρ [13] τῆς Μ. Ἀσίας ἔναντι τῆς νήσου Τάρανδα. Τὸ αὐτὸ ὄνομα φέρει καὶ ὁ ὅρμος τῆς Καραμανίας ἔναντι τῆς

---

1) Κ. Κτιστόπουλος, Παρατηρήσεις τινὲς ἐπὶ τῆς μινωικῆς γλώσσης, Ἀθῆναι 1947, 43.

2) Ventris Chadwick, D.M G. 98.

3) M. Ebert, Reallex. d. Vorgesch. τομ. I 241 Aššur, 242 Assyrer ὡς καὶ ἀντίστοιχα ἄρθρα εἰς Pauly—Wissowa—Kroll, Real Encycl.

4) Κλαυδ. Πτολεμ. Γεωγρ. Ὑφήγησις 4. 2, 2 (Parisii 1901).

5) V. Pisani, Zu griech. ττ/σσ und zu τ/σ Glotta (42) 1964 183—185. V. Pisani Noch einmal zu ττ/σσ Glotta (43) 1965, 301.

6) Παρὰ Στεφ. Βυζαντίῳ, Ἐθνικά, ἐν λ. Ἄσσηρα ἀποσπ. 165.

7) Ἰδ. ἐν λεξικοῖς τὴν πρὸς αὐτὴν ταυτιζομένην (;) «Ἄσσα» πόλιν πρὸς τῷ Ἄθῳ κατὰ τὸν Στ. Βυζάντιον, Ἐθνικὰ καὶ «Casseta» Πλιν. IV 17, 5. Κεῖται μετὰ τῆς Πιλώρου, Σίγγου καὶ Σάρτης παρὰ τῷ Σιγγιτικῷ κόλπῳ. Πολλάκις ἀναφέρονται ἐν τοῖς φορολογικοῖς καταλόγοις τῶν Ἑλληνοταμιῶν τῶν ἐτῶν 454—432 π.Χ. «Ἀσσηρῖται» ἰδ. καὶ Pauly Wissowa RE τομ. II 1747 Assoros καὶ Assorus περὶ Ἀσσόρου, Ἀσσήρου, Ἀσσώρου ὡς καὶ 1751 λ. Assuria. Διὰ σύμπτωσιν φωνηέντων a, e, o εἰς α ἐν τῇ Ἀρείᾳ, γλωσσικῇ ὁμοεθνίᾳ ἰδ. M. Ebert, Reallexikon τομ. I 60 λ. Indogermanen, καὶ Γ. Χατζιδάκι, Σύντομον Ἱστορ. Ἑλλην. Γλώσ. Ἀθῆναι 1915.

8) Ventris Chadwick, D. M. G. 23 εἰκ. 4, Κ. Κτιστόπουλος, Ἡ μελέτη τῶν Μινωικῶν κειμένων Ἀρχ. Ἐφ. 1953—4, A, 51.

9) Στ. Βυζαντ. Ἐθνικά.

10) Παλαιὰ Διαθήκη, Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ΙΕ, 10.

11) Asarh: Μὴν Ἰούνιος—Ἰούλιος ἐν τῷ Ἰνδικῷ Ἡμερολογίῳ, Webster's, New International Dictionary β' ἔκδ.

12) Πλιν., Nat. Hist. IV 35, 15.

13) Νέα Παγκόσμιος Ἐγκυκλ. ἔκδ. Μορφωτικῆς Ἑταιρείας λ. Ἀσάρ.—Ἀσαρὸς Αἰολ. τύπος τοῦ ἀσηρός. ΑΣΑΡΟΝ=φυτὸν «Asarum europaeum».

νήσου τοῦ Καστελλορίζου. Ἀλλὰ καὶ μεταγραφὴν κ ὡς σ βλέπομεν εἰς τὸ ἀναφερθὲν λῆμμα Achar τοῦ βιβλικοῦ λεξικοῦ ὑπὸ Vigouroux [1].

Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ [2] κατὰ τὴν ἐξιστόρησιν τῆς γενεαλογίας τοῦ «Achar» ἔχομεν: «υἱοὶ Ραμ πρωτοτόκου Ἱερεμεήλ· Μαας καὶ Ιαμὶν καὶ ΑΚΟΡ» [3]. Εἶναι ἡ γραφὴ τῶν Ο' Ἰδ. καὶ Genesius [4] ἔνθα ἐν τῷ αὐτῷ λήμματι ἡ γραφὴ ΙΚΑΡ. ΕΚΕΡ εἶναι ἡ ἀνάγνωσις ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου ὡς βλέπω ἐκ τοῦ προμνημονευθέντος λεξικοῦ ὑπὸ Vigouroux. Ἡ ἔλλειψις φωνηέντων ἐν τῇ ἑβραϊκῇ εἶναι αἰτία τῆς μὴ ὁμοιομορφίας ἐν τῇ ἀποδόσει τῶν αὐτῶν λέξεων. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει ἐν μέρει καὶ διὰ τὴν σφηνοειδῆ γραφήν. Ἐφ' ὅσον δὲν δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν μετὰ βεβαιότητος καταγωγήν τινα τῆς γραμμικῆς Α γραφῆς (ἐκ τῶν στερουμένων φωνηέντων ἱερογλυφικῶν (;) ἐπιδράσεις ἐκ τῆς σφηνοειδοῦς ;) παραμένει ἄγνωστος προσέγγισις ἐν τῇ γενέσει προϊστορικῶν γραμμικῶν συστημάτων ἐν τόποις ἢ καὶ τάξεσι. Νὰ θεωρήσωμεν ἁπλῶς συμπτώσεις τὰς ἀναφερθείσας ἐν προηγουμένῳ κεφαλαίῳ ὁμοιότητας κατὰ τὸ σχῆμα γραφικῶν σημείων φωνητικῆς ἀξίας κε κι κ.ἄ. πρὸς τὸ «Μυκηναϊκὸν» σα τῶν Ventris Chadwick; Βάσει τῶν παραλλαγῶν τῶν ἀρθρώσεων καὶ τῶν ἐντεῦθεν ἀλλοιώσεων τῶν φθόγγων ἐνδέχεται ὑπὸ τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν λέξεων «A-sa-sa-ra» καὶ A-κα κα-λα (='Ακακαλλὶς—'Ακάλλη ;) νὰ ἴδωμεν ὡς ἀληθῆ αἰτίαν ἑκάστης ἐμφανίσεως ἢ ἀλλοιώσεως τὴν διάφορον ἄρθρωσιν ; Ὁ Παυσανίας δίδει ἴσως εἰς ἡμᾶς δυνατότητα τῆς σκέψεως: ἐὰν ἡ ἀνάγνωσις ὡς A-sa sa-ra τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Κρήτης βάσει τῆς γραμμικῆς Β εἶναι ἡ 'Ακακαλα | (λ)λὶς τῆς λογίας παραδόσεως, μήπως «'Ακακαλλὶς» ἐνδέχεται νὰ εἶναι ἡ φωνητικὴ διάθρωσις τοῦ ὀνόματος ἐν Πελοποννήσῳ ὁπόθεν τοῦτο μεταφερθὲν ἐκ Κρήτης προσηρμόσθη πρὸς τὴν ἐπίσημον γλῶσσαν τῆς Πελοποννήσου ὡς Α-σα-σα-ρα καὶ εἶτα μετεφέρθη πάλιν εἰς Κρήτην [5]; Εἰς 'Αρκαδίαν ὑπάρχουν Κρητικὰ τοπωνύμια [6] ὡς «Κρητέα», «Κρήσιον ὄρος» «Κρήσιος κολωνὸς» ὡς καὶ λατρεία τοῦ Κρηταγε(ν)νοῦς νηπίου Διός [7]. 'Επὶ πινακίδων τῆς γραφῆς Β ἐκ Πύλου ὁ κ.κ. Μαρινᾶτος προσθέτει καὶ τὰς λέξεις ke-re-si-jo καὶ ke-re-za. Ὁ Κύδων καὶ ὁ Γόρτυς μετῴκησαν ἐκ Πελοπον-

---

1) Vigouroux, ἔνθ. ἀνωτ.

2) Π. Διαθήκη Α Παρ. β. 27 ἐκδ. Alf. Rahlfs, Stutgart 1935.

3) Ὁ Genesius διαστέλλει λ. 1. ΕΚΕΡ. 2. ΑΚΟΡ (ΕΚΕΡ=Wurzelspross. Εἶναι τὸ ἐκριζωθὲν καὶ μεταφυτευθὲν φυτὸν μὲ τὴν ἀντίστοιχον μεταφορικὴν ἔννοιαν ἐπὶ ἀνθρώπων τοῦ Vigouroux). Τὴν ἑβραϊκὴν ἀνάγνωσιν ἐκ τοῦ πρωτοτύπου ἐπεβεβαίωσεν ὁ τότε ἐπιμελητὴς τῆς ἑβραϊκῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ 'Αθηνῶν κ. Μιχ. Γρηγόρης, τὸν ὁποῖον καὶ εὐχαριστῶ.

4) W. Genesius, F. Buhl, Handwoerterbuch Hebraeisches und Aramaeisches ueber das alte Testament, Berlin, Goettingen, Heidelberg 1954.

5) Σπ. Μαρινάτου, Περὶ τὸν πρῶτον 'Αχαϊκὸν ἐποικισμὸν τῆς Κρήτης ΚΡΗΤ. ΧΡΟΝ. ἔτ. ΙΕ—ΙΣΤ 188—9.

6) 'Ιδ. Κ. Γιαννουλίδου, Αἱ λατρεῖαι τοῦ Ταινάρου ΠΛΑΤΩΝ (20) 1968 232.

7) Sp. Marinatos, Die Wanderung des Zeus, Arch. Anz. 1962, 911 Σπ. Μαρινάτου, Τὸ ὀροπέδιον τῆς Νίδας καὶ τὸ 'Ιδαῖον ἄντρον, 'Επετ. Φιλοσ. Σχολ. Πανεπ. 'Αθηνῶν 1956—7, 239—254, M. Nilsson M.M.R 535 καὶ ὑποσ. 5.

νήσου εἰς Κρήτην: «λέγουσι δὲ καὶ ὅσοι Τεγεάτου τῶν παίδων ἐλείποντο, μετοικῆσαι σφᾶς ἑκουσίως ἐς Κρήτην, Κύδωνα καὶ Ἀρχήδιον καὶ Γόρτυνα· καὶ ἀπὸ τούτου ὀνομασθῆναι τὰς πόλεις Κυδωνίαν . . . Κρῆτες δὲ οὐχ ὁμολογοῦντες τῷ Τεγεατῶν λόγῳ Κύδωνα μὲν Ἀκακαλλίδος θυγατρὸς Μίνω καὶ Ἑρμοῦ» [1].

Εἰς Πελοπόννησον εἴδομεν h [2] ἀβεβαίου ἤχου, εἰς θέσιν τοῦ σ, (Ἰδ. κεφ. Δ ὡς καὶ τύπους Ποhοιδὰν καὶ Ποσοιδὰν [3]) ἐν τῇ «ἐπισήμῳ» δὲ γλώσσῃ ἦχον σ ἀντὶ ἀμφιβόλου h). Κατὰ πόσον σκέψις μεταγραφῆς τῆς Ἀκακαλλίδος ὡς A-sa-sa-ra ἐφ' ὅσον δὲν εὑρέθησαν εἰς τὴν «Μυκηναϊκὴν κοινὴν» πινακίδες μὲ τοιαύτην λέξιν (πρβλ. ὅμως A-SA-RA) ἢ προσεγγίσεως τοῦ ὀνόματος πρὸς τὰ φωνητικὰ ὄργανα τῶν Κρητῶν καὶ εἶτα καταγραφὴ τούτου, ἐὰν ὄντως μεταξὺ Κνωσοῦ ἔνθα ἰδιάζει εἶτα ἡ γραμμικὴ γραφὴ B [4] καὶ ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος δὲν παρατηρεῖται διαλεκτικὴ διαφορά; Ὁ P. Faure [5] παρατηρεῖ ὅτι τὸ συριστικὸν s δὲν ἐξελίσσεται εἰς οὐρανισκόφωνον, τὸ ἀντίστροφον συμβαίνει ἐν Κρήτῃ.

Κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πινακίδων B ἀπαντᾷ λέξις ko-ri ja-da no (μὲ ja) ἐκ Κνωσοῦ καὶ ko-ri-a-da-no (μὲ a_2) ἐκ Πύλου, ἐνῷ πινακὶς ἐκ Μυκηνῶν διασῴζει ἀμφοτέρους τοὺς τύπους [6]. Συστηματικαὶ συγκριτικαὶ ἔρευναι ἐπὶ πινακίδων ἐκ Κρήτης καὶ Πελοποννήσου ἴσως διαλευκάνουν τὸ πρόβλημα, διότι προβάλλει καὶ ἡ ἄγνοια τῆς οὐσίας τῆς Ἀκακαλλίδος.

Κεφ. Z: Περὶ Ἀκακαλλίδος.

Ἡ θυγάτηρ τοῦ Μίνωος καὶ τῆς Πασιφάης ἢ Κρήτης Ἀκακαλλὶς ἄλλως Ἀκάλλη [7] καὶ Κακαλλὶς [8] ἐκ τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ τοῦ Ἑρμοῦ ἐγέννησε τὸν Κύδωνα [9]. Ἐκ τοῦ Ἀπόλλωνος τὸν Ἀμφίθεμιν ἄλλως Γαράμαντα, τὸν Μίλη-

---

1) Παυσ. 8. 53, 4.

2) Διὰ τὸν ἦχον h εἰς τὴν σημιτικὴν ἰδ. J. Cantineau, La langue de Ras Shamra, SYRIA (21) 1940, 53.

3) Κ. Γιαννουλίδου ἔνθ. ἀνωτ. σ. 234.

4) Arth. Evans, Palace of Minos at Knossos, I 612.

5) P. Faure, ἔνθ. ἀνωτ. 142.

6) Ventris Chadwick, D. M. G., 75, ἰδ. καὶ Heinz Geiss, Ko-ri-ja-do-no, Ku-pa-ro, die Abkuerzung KO und B 123=AROMATA in der Gruppe KN Ga, EUROPA, 113.

7) Ἀπολλδ. III 1, 2 «(Μίνως) γήμας Πασιφάην τὴν Ἡλίου καὶ Περσηίδος, ὡς ⟨δὲ⟩ Ἀσκληπιάδης φησί, Κρήτην τήν Ἀστερίου θυγατέρα, παῖδας μὲν ἐτέκνωσε . . . θυγατέρας δὲ Ἀκάλλην . . .» ἔκδ. Loeb.

8) Ἀπολλ. Ῥόδιος, Ἀργον. Schol. Lipsiae 1813, IV 1492 «Ἀλέξανδρος δὲ ἐν ᾱ Κρητικῶν τῇ Κακαλλίδι φησὶ συνελθεῖν τὸν Ἑρμῆν καὶ τὸν Ἀπόλλωνα, καὶ ἐκ μὲν Ἀπόλλωνος γενέσθαι Νάξον, ἐκ δὲ Ἑρμοῦ Κύδωνα, ἀφ' οὗ Κυδωνία πόλις καλεῖται ἐν Κρήτῃ. Τὸν δὲ Κακαλλίδος υἱὸν Ἀμφίθεμιν καὶ Γαράμαντα φησὶ κληθῆναι. Οἱ μὲν οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ ἔθνος τοὺς Γαράμαντας καλεῖσθαι φασίν· οἰκοῦσι δὲ οὗτοι τὴν Λιβύην».

9) Εὐσταθ. Παρεκβολαὶ εἰς Ὁμηρ. Ὀδύσσειαν, Lipsiae 1825 τομ. I «Κύδω*νες δὲ ἀπὸ Κύδωνός φασι, τοῦ Ἀπόλλωνος, περὶ ὧν καὶ ἀλλαχοῦ δηλοῦται». Στεφ. Βυζαντίου, Ἐθνικὰ λ. Κυδωνία «Κυδωνία, πόλις Κρήτης, ἡ πρότερον Ἀπολλωνία, ἀπὸ Κύδωνος τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ Ἀκακαλλίδος τῆς Μίνω θυγατρός· δευτέρα πόλις Σικελίας, τρίτη Λιβύης».

τον [1] ἐκ τῆς Ἀρείας τῆς Κλεόχου [2] ἢ Δηϊόνης, τοὺς Φυλακίδην καὶ Φύλανδρον [3] καὶ τὸν Νάξον. Ἕτερος υἱός της ἀγνώστου πατρὸς ὁ Ὄαξος [4]. Οὕτως ἡ Ἀκακαλλὶς συνδεδεμένη ἀρρήκτως πρὸς τὸν Μίνωα διὰ τῶν τέκνων της γίνεται πρόγονος πόλεων καθότι ἐκ τούτων συνάπτονται ὀνόματι μὲν οἱ Κύδων, Νάξος, Μίλητος, Ὄαξος πρὸς τὰς ὁμωνύμους πόλεις, ὁ Γαράμας πρὸς Λιβυκὸν ἔθνος Γαράμαντας, τέλος δὲ οἱ Φυλακίδης, Φύλανδρος πρὸς τὴν Τάῤῥαν (=Ἁγ. Ρούμελην) ἔνθα ὁ οἶκος Καρμάνορος, τοὺς Δελφοὺς καὶ τὴν Ἕλυρον, ἥτις ἀπέστειλε χαλκῆν αἶγα εἰς Δελφούς, θηλάζουσα τὸ ζεῦγος τῶν διδύμων.

Ἄγνωστον κατὰ πόσον ἐνδέχεται νὰ ἔχῃ σημασίαν διὰ τὴν ἔρευνάν μας ἡ ὕπαρξις πλέον τῆς μιᾶς συναφῶν πρὸς τὰ τέκνα τῆς Ἀκακαλλίδος πόλεων, πλὴν τῆς Μιλήτου, ἡ ὁποία εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς παραδόσεως ὅτι συνάπτεται πρὸς τὴν Κρητικήν, ἐξ ἧς ἔφυγεν ὁ Μίλητος μετὰ τοῦ Σαρπηδόνος ὅτε «ἐπροτέρησεν» [5] ὁ Μίνως, ἕνεκα τῆς ἀγάπης του πρὸς αὐτόν. Γνωρίζομεν πάντως ὅτι ἡ Σικελία ἔνθα ἑτέρα πόλις Κυδωνία [6] συνάπτεται καὶ διὰ τῆς ὑπάρξεως πόλεως Μινῴας, διὰ τοῦ ἐκ Κρήτης προελθόντος Δαιδάλου καὶ διὰ τῆς ἐκστρατείας καὶ τοῦ οἰκτροῦ τέλους τοῦ Μίνωος ἐν τῷ λουτρῷ τοῦ βασιλέως της Κωκάλου, πρὸς τὴν Κρήτην. Ἐνδέχεται ἄραγε νὰ ὑπάρχῃ γλωσσικὴ σχέσις ἢ ἐπίδρασις τῆς γραμμικῆς Α λέξεως «Ἀκακαλλὶς» καὶ ἀντιστρόφως πρὸς Σικελίαν καὶ Λιβύην ἔνθα ὁ Ἀμφίθεμις [7] ἐμίγη πρὸς τὴν Τριτωνίδα Νύμφην ἔνθα καὶ ἡ πόλις Κυδωνία ; Ἡ παράδοσις οὕτω πιθανὸν ὑποδηλοῖ καὶ ἐνταῦθα γενάρχην τὸν υἱὸν τῆς Ἀκακαλλίδος Κύδωνα. Ἡ Τάῤῥα [8] παρὰ τὸν Καύκασον ἦτο ἐπίσης ἄποικος Κρητῶν.

Ὁπωσδήποτε ἡ Ἀκακαλλὶς δὲν εἶναι μόνον ἡ μυθικὴ ἡρωὶς τῆς Κρητικῆς

---

1) Ἀντωνῖνος Λιβεράλ., Μεταμ. Συναγ. XXX Ἱστορεῖ Νίκανδρος «Ἀπόλλωνος καὶ Ἀκακαλλίδος τῆς Μίνω θυγατρὸς ἐγένετο παῖς ἐν Κρήτῃ Μίλητος . . . ἐπεὶ δὲ ὁ παῖς ηὔξετο καὶ ἐγένετο καλὸς καὶ δραστήριος καὶ ὁ Μίνως κατὰ πόθον ἐνεχείρει βιάζεσθαι, τότε νυκτὸς ὁ Μίλητος ἐμβὰς εἰς ἄκατον βουλῇ Σαρπηδόνος εἰς Καρίαν ἀποδιδράσκει καὶ πόλιν ἐνταυθοῖ κτίσας Μίλητον».

2) Ἀπολλδ. III 1, 2 Μίλητος, Ἀπόλλωνος δὲ ἦν καὶ Ἀρείας τῆς Κλεόχου.

3) Παυσ. X. 16, 5 «Ἔστι δὲ ἐν τοῖς Κρητικοῖς ὄρεσι καὶ κατ' ἐμὲ ἔτι Ἕλυρος πόλις· οὗτοι οὖν αἶγα χαλκῆν ἀπέστειλαν ἐς Δελφούς, δίδωσι δὲ νηπίοις ἡ αἶξ Φυλακίδῃ καὶ Φυλάνδρῳ γάλα· παῖδας δὲ αὐτοὺς οἱ Ἐλύριοί φασιν Ἀπόλλωνός τε εἶναι καὶ Ἀκακαλλίδος νύμφης, συγγενέσθαι δὲ τῇ Ἀκακαλίδι Ἀπόλλωνα ἐν πόλει Τάῤῥα καὶ οἴκῳ Καρμάνορος».

4) Στεφ. Βυζ. Ἐθνικά, «Ὄαξος, πόλις Κρήτης, Ἐλευθέρνης οὐ πόρρω, καθὰ Ξενίων, ἀπὸ Ὀάξου τοῦ Ἀκακαλλίδος . . . τοῦ Μίνω . . . ».

5) Ἀπολλδ. III 1—2.

6) Θεοκρ. VII 12.

7) Ἀπολλδ. Ῥοδ. Ἀργοναυτ. Δ, (ἔκδ. Oxonii 1961) 1491—6 «Κούρης τ' Αἰδοίης Ἀκακαλλίδος, ἥν ποτε Μίνως / ἐς Λιβύην ἀπένασσε θεοῦ βαρὺ κῦμα φέρουσαν / θυγατέρα σφετέρην· ἡ δ'ἀγλαὸν υἱέα Φοίβῳ / τίκτεν, ὃν Ἀμφίθεμιν Γαράμαντά τε κικλήσκουσιν· / Ἀμφίθεμις δ' ἄρ' ἔπειτα μίγη Τριτωνίδι νύμφῃ».

8) Στεφ. Βυζ., Ἐθν. «Τάῤῥα, πόλις Λυδίας ἑτέρα Κρήτης, . . . καὶ ἄλλη πόλις Τάῤῥα παρὰ τὸν Καύκασον, Κρητῶν ἄποικος . . . ».

παραδόσεως. Ἐκ τοῦ ἐτύμου αἰκάλειν [1], τὸ ὁποῖον ἰδιάζει εἰς τὸν κύνα «τὸν αἰκάλοντα τοὺς γνωρίμους καὶ ὑλακτοῦντα τοὺς ξένους» συνάπτεται πρὸς ἄλλας μορφὰς τῆς προϊστορικῆς καὶ ἑλληνικῆς (κατόπιν τῆς ἀναγνώσεως τῆς γραμμικῆς Β) θρησκείας, πρὸς θεότητας τῆς τάξεως τοῦ νηπίου Κρηταγεννοῦς Διός. Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἀρχαίας Κυδωνίας (νῦν Χανίων) ἐτοποθετοῦντο ὡς ἡ Ἀκακαλλίς, ἡ Κυνόσουρα καὶ ἡ Δίκτυννα. Διὰ τῶν ἐτύμων «κύων» [2] καὶ «δίκτυς» [3] = ἰκτῖνος ὡς καὶ διὰ τῆς περὶ αὐτὰς μυθολογίας, θυγάτηρ τοῦ Λυκάονος κατασθερισθεῖσα Μ. ἄρκτος ἡ Κυνόσουρα, «τροφὸν γενέσθαι τοῦ Διὸς Κυνόσουραν, εἶναι δὲ μίαν τῶν Ἰδαίων νυμφῶν . . . Ἄρατος δὲ αὐτὴν καλεῖ Ἑλίκην ἐκ Κρήτης οὖσαν» [4] «τρόφιμος τῆς Ἴσιδος» ὁ κύων Δίκτυς, «φυλακὴ δὲ τῷ ἱερῷ (τῆς Δικνύννης) κυνῶν ἐπιτέτακται φρουροὶ τοῦ ἐν αὐτῷ πλούτου» [5] ἐνδεχομένως ἀπετέλουν καθ' ἡμᾶς «πολλῶν ὀνομάτων μορφὴν μίαν».

Ἡ Δίκτυννα [6] εἶχε ναὸν ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου ἢ ὄρους Δικτυνναίου μεταξὺ Κυδωνίας καὶ τῆς εὐλιμένου Φαλασάρνου (ἢ Φαλασάρνων) εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Πολυρρηνίας, ἔνθα ἐπὶ νομισμάτων τῶν τριῶν πόλεων εἰκών της. Εἰς Ἀπτάραν [7] ἐπὶ τοῦ κόλπου τῆς Σούδας μὴν ὁμώνυμος προϋποθέτει ἑορτήν.

Κυνόσουρα «φυλὴ Λακωνικὴ καὶ ἡ μικρὰ Ἄρκτος καὶ οἱ Κυδωνιᾶται οὕτω καλοῦνται» [8]. Ἐν Κυδωνίᾳ (ἐκ τοῦ υἱοῦ τῆς Ἀκακαλλίδος Κύδωνος) ἡ κύων Κυνόσουρα «μήτηρ» θηλάζει νήπιον ἐπὶ νομισμάτων της. Ὁ ἐπ' αὐτοῦ κεραυνὸς ὑποδηλοῖ κατὰ Σβορῶνον [9] ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Κρηταγεννοῦς νηπίου Διός. Ἑτέρα πληροφορία διδομένη ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου [10] κατὰ τὸν Εὔμαχον τὸν Κορκυραῖον ἐν Ῥιζοτομικῷ «ἀκακαλλίδα φησὶ καλεῖσθαι τὸν νάρκισσον καὶ κρόταλον», κατὰ τὸν Διοσκορίδην [11] «θάμνου καρπὸς . . . ἐν Αἰγύπτῳ», ἐνῷ καθ' Ἡσύχιον, «ἄνθος ναρκίσσου Κρῆτες». Αἱ ἀνωτέρω πληροφορίαι περὶ τῆς Ἀκακαλλίδος ὡς ἄνθους συνδέουν αὐτὴν στενώτερον πρὸς τὴν περὶ τὸν νήπιον Δία (Δία Αἴκαλον) [12] ἐαρινὴν ἀναβίωσιν τῆς ἐν τῷ θέρει θνησκούσης βλαστήσεως καὶ τὸ

1) Πρβλ. Σουίδαν, λ. ἀκαλανθίς. Ὁ Faure συνδέει τὴν Ἀκακαλλίδα διὰ τοῦ Ὀάξου πρὸς τὴν Ἀγχιάλην (ἔνθ. ἀνωτ. 143). Ἡμεῖς διὰ τοῦ αἰκάλειν πρὸς τὴν Ἀκαλανθίδα καὶ Γαλινθιάδα ἤτοι πρὸς προϊστορικὴν ἑνοθεΐαν. Ἰδ. Κ. Γιαννουλίδου, Ἰάλιον, Ἐαλοῦ, Γαλανθὶς σ. 42.

2) Ἰδ. Kalliope Jannulides, «Ζεῦ Δικταῖον ἀείσομεν ἠὲ Λυκαῖον oder Diktynna-Ida» ΠΛΑΤΩΝ ἔτ. Η, 1956, 80.

3) Hermann Usener, Goetternamen 41.

4) Ἐρατοσθ. Καταστερισμ. II 241, 1.

5) Φιλοστρ. Περὶ Ἀπολλων. Τυανέως VIII 3.

6) M. Nilsson, ἔνθ. ἀνωτ. 511.

7) Sammlung d griech. Dialektinschriften 5173, Inscr Cret. II. III 1 I, 13.

8) Ἡσύχιος, λ. Κυνόσουρα.

9) Ἀρχ. Ἐφ. 1893 πιν. Ι, ἀρ. 6.

10) Ἀθην. Δειπν. ΙΕ, 681ε, Faure ἔνθ. ἀνωτ. 143. Π. Γενναδίου, Λεξικὸν Φυτολογικόν, Ἐν Ἀθήναις 1914.

11) Ἰδ. εἰς ΠΑΠΥΡΟΝ—ΛΑΡΟΥΣ, Γεν. Παγκοσμ. Ἐγκυκλ. ΙΙ (Ἀθῆναι 1963) σ. 137 ἄρθρον μου περὶ Ἀκακαλλίδος ὡς καὶ (Βοτ.) ὀνομ. διδομένη ὑπὸ τοῦ Διοσκουρίδου Ι. 118 εἰς εἴδη τοῦ γένους ταμάριξ.

12) Ἰδ. Κ. Γιαννουλίδου, Ζεὺς Αἴκαλος—Ἀκακαλλὶς—Σκύλλιον ὄρος ΠΛΑΤΩΝ Ι 1958, 109—114.

Σκύλλιον ὄρος (τὴν Ἴδην) ἔνθα ἐτιμᾶτο, ὡς νύμφη Ἰδαία «τροφὸν γενέσθαι τοῦ Διὸς Κυνόσουραν, εἶναι δὲ μίαν τῶν Ἰδαίων νυμφῶν . . . Ἄρατος δὲ αὐτὴν καλεῖ Ἑλίκην ἐκ Κρήτης οὖσαν» ὡς κατασθερισθεῖσα Ἄρκ-τ-ος (ἄλλως Ἄρκος πρβλ. Ἀρκέσιον [1] ἄντρον) «Σεμνὴ Δικταία (συντομογραφία τοῦ Δικτυνναία) κουροτρόφος Εἰλείθυια».

Θεωροῦντες τὴν Ἀκακαλλίδα ὡς θεότητα ἢ θεοποιηθεῖσαν ἡρωίδα, δὲν κωλυόμεθα νὰ ἀντιπαρέλθωμεν τὴν χρονολογικὴν ἀπόστασιν μεταξὺ τῶν μετὰ τοῦ ὀνόματός της γραμμικῶν ἐπιγραφῶν (ἤτοι Μεσομινωικῶν) καὶ τῆς ὑστερομινωικῆς III ἢ μεταγενεστέρας ἐποχῆς ὁπότε ἱδρύθησαν αἱ πρὸς τὰ τέκνα της συνδεόμεναι πόλεις [2]. Ἀνάλογον ἐκ τῆς ἡρωολατρείας εἶναι ὅτι «Ἡ λατρεία δὲν ἀσκεῖται ἀπὸ τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς ἄνευ διακοπῆς» ὡς πιστεύει κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Nilsson [3] ὁ καθ. κ. Μαρινᾶτος [4]: «Τάσις λαοῦ ὅπως ἀφηρωίζῃ τοιαύτας ἀναμνήσεις, συμβολὴ σοφῆς κεφαλῆς ἢ χρησμοῦ τινος τῆς Πυθίας». Εἰς τὴν περὶ τὴν Ἀκακαλλίδα μυθολογίαν ἄλλωστε εἴδομεν σύνδεσιν πρὸς Δελφοὺς διὰ τῆς χαλκῆς αἰγὸς τοῦ ἀναθήματος τῶν Ἐλυρίων, ἡ ὁποία ἐθήλαζε τὰ τέκνα της Φυλακίδην καὶ Φύλανδρον. Ἐν περιπτώσει κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἀκακαλλὶς ὑπῆρξε Μινωικὴ θεότης ἐνδέχεται νὰ ἔχωμεν ὑπὸ τὸ ὄνομά της διάλεκτον κοινοτέραν ἐν ἱεροῖς.

Καὶ ἡ Κυδωνία πρὸς τὴν ὁποίαν σχετίζεται ἡ Ἀκακαλλὶς ἔχει ἴδιον γλωσσικὸν πρόβλημα. Ἐὰν εἶναι συγγενὴς ἡ γλῶσσα τῶν κατοίκων τῆς Κυδωνίας πρὸς τὴν τῶν Ἐτεοκρήτων ἀρχαϊκὴ ἐπιγραφὴ Ἐτεοκρήτων ἐκ Πραισοῦ δεικνύει ἔλλειψιν συγγενείας αὐτῶν πρὸς τὴν ἀρχαίαν Κρητικὴν γλῶσσαν καὶ γραφήν. Ὁ Fick [5] μάλιστα εἶχε τὴν ἔμπνευσιν αὐτοτελοῦς Κυδωνιατικῆς γλωσσικῆς κατηγορίας Φρυγο-Ἰλλυρο-Θρακικῆς [6].

Ἡ ἀναγραφὴ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου [7] λατρείας τῆς Ἀθηνᾶς Κυδωνίας ἐκ τῆς Κρήτης μέχρι τῆς πόλεως «Φρίξα» τῆς Ἤλιδος ἀναγομένην εἰς τὸν ἀπόγονον τοῦ Ἰδαίου Δακτύλου Ἡρακλέους Κλύμενον [8], ὑπόμνησις ἐκ τῆς «Φρίξα» τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀθάμαντος Φρίξου (καὶ τῆς Ἕλλης), ὁ ὁποῖος εἶχεν ὑπερβῆ τὸν Ἑλλήσποντον, ἡ ἀπόδοσις εἰς αὐτὸν ἐγγονοῦ ὀνόματι Κλυμένου [9], ἀλλὰ καὶ ἡ σύνδεσις τῶν Δακτύλων [10] μετὰ τῆς Φρυγίας Ρέας Κυβέλης καθιστᾷ δυσχερῆ(ν) εὔ-

---

1) Κ. Γιαννουλίδου, Ἀρκέσιον ἄντρον, ΠΛΑΤΩΝ Θ 1957, 136—8.

2) Ἰδ. P. Faure 142.

3) Nilsson, ἔνθ. ἀνωτ. 584 κέξ.

4) Κρητ. Μυκην. θρησκεία (Κατὰ τὰς παραδόσεις τοῦ καθ. κ. Μαρινάτου, Ἀθῆναι 1948, 157).

5) Aug. Fick, Vorgriech. Ortsnamen 16.

6) » » Hattiden und Danubier in Griechenland, 36—7.

7) «Λέγουσι δὲ καὶ Πέλοπα οἱ Ἠλεῖοι τῇ Ἀθηνᾷ θῦσαι τῇ Κυδωνίᾳ» Παυσ. 6.21.6.

8) Παυσ. 5. 8, 1.

9) Ὅμηρ, γ 452, Πινδ. Ὀλυμπ. Δ 31, Παυσ. 9. 27, 1.

10) Σύνδεσιν Δακτύλων πρὸς Ἀγχιάλην (Ἀκακαλλίδα) ἰδ. εἰς Ἀπολλ. Ῥοδ. 1129, ἰδ. καὶ P. Faure περὶ τούτου ἔνθ. ἀνωτ.

ρεσιν ὄχι μόνον ἐνδεχομένης προελεύσεως ἐξ ὡρισμένης ἀρθρώσεως Πελοποννήσου ἢ Κρήτης τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, ἀλλὰ καὶ μεταφορᾶς του διαδοχικῶς εἰς τὸν ἕνα ἢ τὸν ἕτερον τόπον ἄλλοθεν. Τοιαύτην ἄγνοιαν ὑποσημαίνουν ἀορίστως καὶ οἱ μῦθοι.

Εἰς τὴν Ὀδύσσειαν οἱ Κύδωνες [1] «Ἔναιον Ἰαρδάνου ἀμφί ῥέεθρα». Ἐπὶ πινακίδων ἀπαντᾷ ὁ τύπος Kudoni. Κατὰ τὸν Meriggi [2] ἡ τοπωνυμικὴ σημείωσις ἡ συνάπτουσα πρὸς Kaudoni φαίνεται σκοτεινή.

Ἡ κάμινος ἔρευνα καὶ ὁ χρόνος μέλλουν νὰ σφυρηλατήσουν μίαν ἐπαλήθευσιν τῆς ἐνεπιγράφου γραμμικῆς Α λέξεώς μας, προκειμένου περὶ μὴ μεμονωμένης καταγραφῆς Ἀκακαλλίδος ὡς Α-σα-σα-ρα ἐν τῇ γραμμικῇ Α, ἄλλως περὶ ἀναγνώσεως τῆς λέξεως ὡς Ἀκάκαλ(λ)α ἐπὶ τῶν Μινωικῶν ἐπιγραφῶν. Ἐνδεχομένως λέξις sa-ra-pe-do τῆς γραφῆς Β ὡς μεταγράφεται ἐκ τῆς «Μυκηναϊκῆς» ἐπιγραφῆς τῆς Πύλου «περιγραφὴ βασιλικῆς ἀποβάσεως, ἴσως κύριον ὄνομα» διατὶ νὰ μὴν ἔχῃ ὡς πρῶτον συνθετικὸν τὴν λέξιν «κάρα»=κεφαλὴ ὑπὸ τὴν μεταφορικὴν ἔννοιαν τοῦ ἡγέτου ; Περὶ μιᾶς β' λέξεως πέδον πρβλ. γεώπεδον, ἁλίπεδον, στρατόπεδον.

Ἐὰν δύναται νὰ ἐξισωθῇ μετ' εὐρυτέρας ἀκτῖνος ἀναζήτησις σ ἀντὶ κ ἢ καὶ ἀντιστρόφως εἰς λέξιν sa-pi-de [3] =καπίθη τῆς γραμμικῆς β θὰ ἐδικαιολογεῖτο ὁ πληθυντικὸς ἀριθμός της ἐν τῇ «Μυκηναϊκῇ» τῆς Πύλου καὶ τῶν Μυκηνῶν, διότι θὰ ἦτο μέτρον, τὸ ὁποῖον «δύο χοίνικας Ἀττικὰς ἐχώρει». Εὑρίσκεται δὲ ἐντὸς τοῦ πλαισίου ἀποδόσεως τῆς λέξεως ὑπὸ Ventris Chadwick, οἱ ὁποῖοι ἐθεώρησαν αὐτὴν ὡς ἐμπόρευμα.

Ἡ λέξις ἐπίσης sapa [4] τῆς γραμμικῆς β προφανῶς τὸ ὄνομα ἑνὸς ὑφαντοῦ κατὰ Ventris Chadwick ἐπὶ ἐπιγραφῶν τῆς Κνωσοῦ καὶ τῆς Πύλου, ὄνομα ὑφαντοῦ ἢ ὑλικὸν πρὸς κατασκευήν του κατὰ Palmer [5], θὰ ἦτο κατὰ τρόπον παράδοξον ἡ λέξις πρόγονος τῆς νεοελληνικῆς «κάπας». Ἄλλο τὸ ζήτημα σχέσεως τῆς ἀρχαίας λέξεως «κάπης» [6] = θέσις διὰ τὴν τροφὴν τῶν ζῴων πρὸς νεοελληνικὴν «κάπα ἢ κάππα» ἐπενδύτης τῶν χωρικῶν καὶ ἰδιαιτέρως τῶν ποιμένων. Καὶ αἱ ἀνωτέρω ὑποθέσεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐνδείξεις ὅτι ἐν τῷ ὅλῳ θέματι ἴσως εὐσταθῇ ἐκ τοῦ ἴσου ὑπὸ τὴν αὐτὴν γραμμικὴν Α λέξιν ἡ βάσει ἀναγνώ-

---

1) Ὅμηρ. γ 292, τ 176.

2) Piero Meriggi, ἔνθ. ἀνωτ. MINOS Supl. A. 1956, 16.

3) W. Merlingen, sapida (PV An 656. 4) Atti e Memorie del 1° Congresso Internazionale di Micenologia, Roma 27 Settembre—3 Ottobre 1967, 649 sapide—Ventris Chadwick D. M. G. 227 καὶ 408 σαρπὶς πληθ. σαρπίδες Oxon. Anecd. Graeca σάρπος=Ἡσυχ. κιβωτὸς—L. Deroy, À propos de mycénien sa-pi-de, L'antiquité classique (29) 1960, 315—318 ταύτισις πρὸς τὸ σκαφίς.

4) Θ. Σπυροπούλου ἔνθ. ἀνωτ. 153 κ.ἑξ.

5) Palmer, Glossary, 454.

6) Μία τοιαύτη ἑρμηνεία εἶναι τόσον ὑποθετικὴ ὡς τὸ «πίσιρο» (ὁ πιτσιρῖκος ; τῆς δημώδους) Ξ. Λίβα, Ἡ Αἰγὶς κοιτὶς τῶν Ἀρείων καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ σ. 47.

σεως τῆς γραμμικῆς Β' Α-ΣΑ-ΣΑ-ΡΑ ἀνάγνωσις ἐν τῇ γραφῇ Α ὡς ΑΚΑΚΑΛΑ καταλήγουν εἰς τὸ ἐρώτημα: ΑΣΑΣΑΡΑ ἤ ΑΚΑΚΑΛΑ [1];

Τὴν ἀπάντησιν ἔδωσεν ὁ τότε πρυτανεύων καθ. κ. Σπ. Μαρινᾶτος πρὸς τὸν ὁποῖον εἶχα μεταδώσει τὰ πορίσματα τῆς μελέτης μου. Εἰς τὸ κατὰ τὸ 1959 ἰδὸν τὸ φῶς ἔργον του μετὰ τοῦ Χίρμερ περὶ «Κρήτης καὶ Μυκηναϊκῆς Ἑλλάδος» σ. 21 ἔγραψεν: «ἔχει καταστῆ δυνατὴ ἡ ταύτισις τῆς ἀναγινωσκομένης λέξεως Α σα-σα-ρα ὡς Ἀκακαλλὶς (Α-κα-κα-λα). Ἡ μελέτη μου αὕτη παρεδόθη εἰς τὸ περιοδικὸν ΚΡΗΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ πρὸς δημοσίευσιν, ἐγκριθεῖσα ὑπὸ τοῦ ὑπευθύνου ἐπὶ τῆς Συντάξεως τότε Ἐφόρου Ἀρχαιοτήτων καθ. κ. Ν. Πλάτωνος. Τὸ χειρόγραφον ἔκτοτε ἀπωλεσθὲν καὶ ἐπαναγραφὲν καὶ λόγῳ ἐλλείψεως τυπογραφικῶν στοιχείων καθυστέρησεν εἰς τὴν μέχρι σήμερον ἐμφάνισίν του, ἡ ὁποία δὲν κατέβαλε προσπαθείας πρὸς ἐξονυχιαστικὴν ἐνημέρωσιν. Εἰς τὴν ἀνακοίνωσιν ἐν τῷ Ἀρχαιολ. Συνεδρίῳ τῆς 2. 4. 1967 ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ ἀρχαιοτήτων κ. Σακελλαράκη εὑρήματος, ἐφ' οὗ ἀναγράφεται κεχωρισμένως ἡ λέξις, ἴσως εἶναι ἀπάντησις αἱ ἄλλαι ἐπιγραφαί. Διατὶ νὰ μὴν ἔχωμεν μίμησιν ἱερατικῆς (;) γραφῆς ἐνίοτε ὑπὸ τυχόντων ἤ ἀγραμμάτων ἀντιγραφέων, ἢ καὶ ἄλλας λέξεις καταστάσας ἐπῳδή; Μία λέξις π.χ. τῆς δημοτικῆς «νεράκι» ζητούμενον ὑπὸ νηπίου παρὰ τῆς κωφῆς γραός, θὰ ἠκούετο ἢ ἐνομίζετο ἐνδεχομένως ὡς «ναὶ-ρακί». Ἀλλέως πρόκειται περὶ τοῦ συνεπεστέρου γραφέως. Νὰ θεωρήσωμεν τὴν ἐπιγραφὴν μὴ γνησίαν;

---

1) Διὰ τὴν τελευταίαν συλλαβὴν RA-ASASARA ΑΚΑΚΑΛΑ πρβλ. τὰ περὶ ὑγρῶν λ—ρ Γ. Χατζιδάκι, Ἀκαδ. Ἀναγν. 1902, 143. Ventris Chadwick, DMG 47, 69, 74 ra_3, rai lai. ra-ti-jo (ra-to=Λατὼ) mi-ra-ti-ja Mi-la-tiai (Μίλητος) Ρούκιτο (=Λύκτος) ἰδ. καὶ Σπ. Μαρινάτου, Τὸ πρῶτον φῶς ἐκ τῶν μνημείων τῆς Κρητομυκην. γραφῆς, Ἐπετ. Ἑταιρ. Βυζαντ. Σπουδ. 23ος τόμος 142, 140—1 τὰ περὶ γραφῆς Ἀχαιῶν εἰς Κρήτην καὶ τανάπαλιν, ἰδ. καὶ «Καδμήια Γράμματα» ΕΦΣΑ 1955—6, 533. Ἐν τῷ γλωσσικῷ ἰδιώματι τῆς Κρήτης σήμερον δὲν ἔχομεν τροπὴν τοῦ λ εἰς ρ εἰς λέξιν κηπούρι γαργαρίζω κ.τ.λ. Δ. Βαγιακάκου, Βιβλιοκρ. ΑΘΗΝΑ (60) 1956, 339 Ἰδ. καὶ Ν. Κοντοσοπούλου Κυμογραφικαὶ καὶ Φασματογραφικαὶ ἔρευναι ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν φθόγγων ΑΘΗΝΑ τομ. Ο 1968, σ 301 καὶ 303 διὰ κυμογραφήσεις ρ, λ.

Διὰ τὸν ἦχον τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ s μεταξὺ φωνηέντων ὡς ἑλληνικοῦ ζ ἰδ. καὶ σ=ζ πρὸ τοῦ λ. Γ. Παγκάλου, Περὶ γλωσ. ἰδιωμ. Κρήτης 1955 225, 1, J. Kalleris, Les anciennes Macédoniens I 180, 259, 262, Mauser, Gramm. d. griech. Papyri 1906, 204, K. Foy. Lautsystem 50, Δ. Βαγιακάκου, Σημασιολογ. κ. ἐτυμολ. ἐκ τῆς Ποντιακῆς διαλέκτου, ΑΡΧΕΙΟΝ ΠΟΝΤΟΥ 1955, 286.

Ἐναλλαγὴν ἤχου ζ πρὸς κ ἐν τῇ «Μυκηναϊκῇ» ἰδ. ἐν D. M. G. 80, 81, 44 ἔνθα τὰ παραδείγματα ἐκ Κρήτης a-ze-ti-ri ja / a-ke-ti ri-ja (Κνωσὸς) καὶ ἐκ Πελοποννήσου ze-i-ja-ka-ra-na / ke i-ja ka-ra-na (Πύλος). Περὶ τσιτακισμοῦ Κρήτης ἰδ. Παγκάλου ἐνθ. ἀνωτ. 196, Ἐν ΑΘΗΝΑ (24) 1912, 334 ἄρνησις τούτου ὑπὸ Χατζιδάκι. Εἰς «Βιβλιοκρισίας» Δ. Βαγιακάκου, ΑΘΗΝΑ (60) 1956, 338 παραπομπαὶ καὶ εἰς ἄλλα ἰδιώματα. Ἰδ. καὶ ΑΡΧΕΙΟΝ ΠΟΝΤΟΥ (16) 1951, 62. Τὰ περὶ μεταβολῆς τοῦ τσε-τσι εἰς κε-κι παρὰ νησιώταις ὡς καὶ τὰ περὶ σκοπίμου μεταβολῆς φθόγγων ἐκ μιμήσεως, ἰδ. εἰς Χατζιδάκι, Ἀκ. Ἀν. 190 Παγκάλου 13, 149, 199, 228, 229, Χατζιδάκι, Γλωσσ. Ἔρευν. Ι 81 [κιρρὸς >τσίρος—ὕποχρως, ὑπόξανθος, κιτρινωπὸς διὰ τῶν αἰώνων νῦν εἰς Σφακιὰ (Ταῤῥα—Ἀκακαλλίς)].